

**UTENOS KOLEGIJOS
VERSLO IR TECHNOLOGIJŲ FAKULTETO
TURIZMO IR VIEŠBUČIŲ ADMINISTRAVIMO KATEDROS
TURIZMO IR VIEŠBUČIŲ ADMINISTRAVIMO STUDIJŲ PROGRAMA**

TVIRTINU

Dekanė

Doc. Regina Bagdonavičienė

2015-06-02

**TURIZMO IŠTEKLIŲ ĮTAKOS APGYVENDINIMO PASLAUGŲ
PLĖTRAI UTENOS RAJONE ANALIZĖ**

BAIGIAMASIS DARBAS

Darbo autorė

TA – 12 gr. studentė

Alina Grigorjeva

2015-05-18

Recenzentė

Docentė

Anastasija Vasiljeva

2015-05-28

Darbo vadovė

Lektorė

Ramutė Narkūnienė

2015-05-18

TURINYS

SANTRAUKA	5
SUMMARY	6
ĮVADAS	7
1. TURIZMO IŠTEKLIAI TEORINIU ASPEKTU	9
1.1. Turizmo išteklių samprata	9
1.2. Gamtinių išteklių ypatumai	11
1.3. Kultūrinių išteklių ypatumai	13
2. APGYVENDINIMO PASLAUGŲ YPATUMAI IR KLASIFIKAVIMAS	15
2.1. Apgyvendinimo paslaugų ypatumai	15
2.2. Apgyvendinimo klasifikavimas	16
2.3. Viešbučių grupavimas	17
2.4. Kaimo turizmo paslauga teoriniu aspektu	21
2.5. Kaimo turizmo sodybų specializacija	22
2.6. Kaimo turizmo pagrindinės paslaugos	24
2.7. Kitos pramogos	28
3. UTENOS RAJONO APGYVENDINIMO PASLAUGŲ IR TURIZMO IŠTEKLIŲ ANALIZĖ	31
3.1. Bendra informacija apie Utenos rajoną	31
3.2. Utenos rajono turizmo ištekliai	31
3.3. Utenos rajono apgyvendinimo paslaugų analizė	33
3.4. Utenos rajono kaimo turizmo SSGG analizė	34
4. UTENOS RAJONO TURIZMO IŠTEKLIŲ ĮTAKOS APGYVENDINIMO PASLAUGŲ PLĖTRAI TYRIMAS	36
4.1. Tyrimo organizavimas	36
4.2. Anketinės apklausos analizė	37
4.3. Anketinės apklausos kaimo turizmo sodybų šeimininkams rezultatai	43
4.3. Tyrimo apibendrinimas	47
IŠVADOS	48
PASIŪLYMAI	49
LITERATŪRA IR ŠALTINIAI	50
PRIEDAI	52
1 priedas	53
Utenos rajono kaimo turizmo sodybų sąrašas	53

2 priedas	55
Reikalavimai vieno gandro sodybai	55
3 priedas	61
Utenos rajono poilsiautojų anketinė apklausa	61
4 priedas	66
Kaimo turizmo sodybų šeimininkų anketinė apklausa	66
5 priedas	69
Utenos rajono anketinės apklausos duomenų suvestinė	69
6 priedas	72
Utenos rajono anketinės apklausos kaimo turizmo sodybų šeimininkams duomenų suvestinė	72

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė	9
Turizmo ir rekreacijos ištekliai	9
2 lentelė	12
Turistų lankomi gamtinių išteklių objektai Lietuvoje	12
3 lentelė	13
Turistinių išteklių grupės (pagal I.Vainienė „Kaimo turizmo organizavimas“ 2001)	13
4 lentelė	26
Organizuoto maitinimo ir tiekimo įvertinimas	26
5 lentelė	27
Savitarnos įvertinimas	27
6 lentelė	27
Viešojo maitinimo paslaugos įvertinimas	27
7 lentelė	28
Mišraus maitinimo įvertinimas	28
8 lentelė	29
Kitos pramogos kaime	29

PAVEIKSLAI

1.pav. Maitinimo kaimo turizmo sodyboje būdai	25
2 pav. Apgyvandinimo įstaigos Utenos rajone 2012 m.	34
3.pav. Keliaujant dažniausiai pasirenkama apgyvendinimo forma	37
4.pav. Priežastys, dėl kurių turistai renkasi apgyvendinimo įmonę	38
5.pav. Turizmo išteklių įtaka apgyvendinimo paslaugų plėtrai	38
6. pav. Turistams svarbesni ištekliai renkantys apgyvendinimo įmonę	39

7.pav. Apgyvandinimo įmonės pasirinkimas pagal kriterijus Utenos rajone	40
8.pav. Gamtinių išteklių įtaka apgyvendinimui Utenos rajone.....	40
9.pav. Kultūrinių išteklių įtaka apgyvendinimui Utenos rajone	41
10.pav. Apgyvandinimo formų trūkumas Utenos rajone.....	42
11.pav. Respondentų amžius	42
12.pav. Dažniausiai naudojamos reklamos priemonės	43
13.pav. Priežastys, dėl kurių klientai apsilanko dažniausiai.....	44
14.pav. Sodybos patrauklumas turistams.....	44
15.pav. Gamtinių ir kultūrinių išteklių įtaka sodybos įkūrimui.....	45
16.pav. Teikiamos pramogos, susijusios su turistiniais ištekliais.....	46

Turizmo išteklių įtakos apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone analizė: Turizmo ir viešbučių administravimo studijų programos studentės baigiamasis darbas. Vadovė: lektorė Ramutė Narkūnienė, Utenos kolegija, Verslo ir technologijų fakultetas, Turizmo ir viešbučių administravimo katedra. - Utena, 2015.

SANTRAUKA

Temos aktualumas. Turizmo augimas 20 amžiuje tapo vienu pagrindinių ekonomikos ir visuomenės fenomenų. Turbūt neįmanoma sukurti stiprią turizmo rinką be turizmo išteklių. Būtent turizmo ištekliai labiausiai traukia turistus. Jie sukuria turizmo produktus pažintiniam, poilsiniam ir kitokiam turizmui vystyti. Turizmas yra viena iš svarbiausių galimybių išsaugoti ir plėtoti šalies kultūrinį identitetą bei savitumą, panaudojant gausius šalies kultūros ir gamtos išteklius.

Baigiamojo darbo objektas – turizmo išteklių įtaka apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone.

Darbo tikslas – atlikti turizmo išteklių įtakos apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone analizę.

Pirmojoje dalyje aptariami turizmo ištekliai teoriniu aspektu bei apgyvendinimo paslaugų ypatumai bei klasifikavimas. Antrojoje dalyje nagrinėjami ir pristatomi tyrimo rezultatai, atskleidžiantys turizmo išteklių įtaką Utenos rajone.

Tyrimo charakteristika. Siekiant iširti Utenos rajono apgyvendinimo paslaugas bei turistinius išteklius ir atlikti analizę, buvo naudojamas empirinių tyrimų metodas – anketinė apklausa.

Tyrimo rezultatai leido padaryti tokias **pagrindines išvadas:** turistams Utenos rajone labiausiai trūksta viešbučių ir jaunimo nakvynės namų. Taip pat jie dažniausiai renkasi tas apgyvendinimo įmones, kurios yra netoli vandens telkinių, gamtinių ir kultūrinių išteklių bei išsiskiria savo paslaugomis.

Praktinį darbo rezultatų reikšmingumą ir pritaikymo galimybes nusako tai, jog parengti anketinės apklausos tyrimų rezultatai apie turizmo išteklių įtaką apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone, gali būti pritaikomi kitų rajonų kaimo turizmo sodyboms. Gautus rezultatus galima panaudoti siekiant pagerinti teikiamų paslaugų, pramogų kokybę, padidinti jų pasiūlą įtraukiant naujų, įdomių pramogų.

Analysis of Tourism Sources in Utena District: Tourism and Hotel administration studies program student's concluding task. Advisor: lecturer Ramutė Narkūnienė, Utena College, Faculty of Business and Technologies, Department of Tourism and Hotel Administration Management. – Utena, 2015.

SUMMARY

Relevance of the topic. The growth of the tourism in 20 century became one of the main economic and social phenomena. Probably there is no chance to create a strong market without tourism sources. Exactly the sources is the most attractive for the tourists. These sources create tourism products witch develop the sightseeing, relaxing and other things. Tourism is one of the most important ability to save and to develop country culture identity and individuality, using rich country cultural and natural resources.

The object of the thesis – tourism sources influence for the accommodation development in Utena district.

The main intention – perform analysis of tourism sources influence for the accommodation development in Utena district.

In the first part tourism sources by the theoretical aspect, as well as accommodations peculiarities and classification are discussed. In the second part results of the analysis which expose tourism sources influence in Utena district is presented.

Characteristics of the analysis. In order to investigate and perform comparative analysis of accommodations and tourism sources in Utena district empiric research method – questionnaire inquiry was used.

Results of the analysis infers: for the tourists in Utena district the most needed thing is the hotels and youth hostels. Also they choose those accommodation establishments which are not far from the water bodies, natural and cultural resources and distinguished by they services.

Practical significance and opportunity for adaptation of the thesis – the results of the analysis can be applicable in other rural tourism services provider in order to improve tourism sources influence for the accommodation development in Utena district, to expand supply and include more interesting and attractive entertainment forms.

IVADAS

Per pastaruosius dešimtmečius gyventojų judrumas akivaizdžiai padidėjo ir sparčiai auga toliau. Kuo daugiau žmonės juda ir išvyksta už savo buto, namo, miesto, rajono ar šalies ribų, tuo didesnė pažanga. Kelionių plėtra yra glaudžiai susijusi su turizmo, tame tarpe ir turizmo išteklių įtakos apgyvendinimo paslaugų plėtrai populiarėjimu. Turizmo ištekliai – tai gamtos ir žmogaus sukurti objektai, kuriuose lankydamasis žmogus atgauna jėgas, pailsi, praplečia savo akiratį. Svarbiausi Lietuvos turizmo ištekliai, tai: pajūris, miškai, upės, ežerai, gamtos paminklai, kultūros paminklai, kurortai ir kurortinės teritorijos. Taip pat gamtinės sąlygos bei atskirų zonų kraštovaizdžio kompleksai yra palankūs rekreacijai. Šalia turistų pamėgtų vandens telkinių kuriasi stovyklavietės, kempingai, kaimo turizmo sodybos. Kaimo turizmas Lietuvoje plėtojasi sparčiai ir yra laikomas viena iš alternatyvių ekonominės veiklos rūšių kaime.

Šiandien turizmas yra kaip didelis XXI amžiaus fenomenas, kuris įsiskverbia į visas mūsų gyvenimo sritis bei keičia pasaulį. Turizmas tapo vienu iš svarbiausių ekonomikos faktorių ir pasireiškia kelionių įvairumu, taip pat apima asmenis, keliaujančius ir atvykstančius į vietas, esančias už įprastos aplinkos ribų, poilsio tikslais.

Viena iš turizmo sudėtinių dalių yra apgyvendinimo paslauga. Apgyvendinimo paslauga – tai juridinių ir fizinių asmenų sudarytos sąlygos būtinos apgyvendinimui sąlygos ir veiklos, kuria tenkinami turisto nakvynės bei higienos poreikiai, rezultatas. Apgyvendinimo įmonių sėkmė priklauso nuo, šiuo verslu užsiimančių verslininkų organizacinio pasiruošimo, sugebėjimo suvokti, ko pageidaus į jų įmonę atvykstantys poilsiautojai.

Temos aktualumas - sparčiai besikeičianti ekonominė situacija Lietuvoje ir visame pasaulyje, turėtų atnešti permainas ir turizmo srityje. Išstudijavus Utenos rajono turizmo plėtros galimybes ir įvertinus turizmo išteklių įtaką apgyvendinimo paslaugų plėtrai, galima daryti prielaidas, kaip galėtų pasikeisti padėtis šiose srityse, kaip galima būtų pritraukti daugiau turistų.

Darbo objektas – turizmo išteklių įtaka apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone.

Baigiamojo darbo tikslas – atlikti turizmo išteklių įtakos apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone analizę.

Darbo uždaviniai:

1. Atlikti turizmo išteklių analizę teoriniu aspektu.
2. Atlikti apgyvendinimo paslaugų ypatumų ir klasifikavimo analizę.
3. Išanalizuoti Utenos rajono apgyvendinimo paslaugas ir turizmo išteklius.
4. Atlikti turizmo išteklių įtakos apgyvendinimo paslaugų plėtrai tyrimą Utenos rajone.

Tyrimo metodai – literatūros ir internetinių šaltinių analizė, anketinė apklausa, anketinės apklausos lyginamoji analizė.

Darbo apimtis – darbą sudaro įvadas, 2 dalys, išvados ir pasiūlymai, 18 pozicijų literatūros ir šaltinių sąrašas. Darbo apimtis be priedų – 50 psl.

1.TURIZMO IŠTEKLIAI TEORINIU ASPEKTU

1.1.Turizmo išteklių samprata

Turizmo išteklius sudaro turizmo ir poilsio infrastruktūros objektai, rekreaciniai ištekliai ir specialaus ar dalykinio turistų intereso objektai (pramogų parkai (centrai), konferencijų, parodų, menų ar amatų centrai, muziejai, galerijos, sveikatinimo ir sveikatingumo įstaigos ir kiti turistinės traukos objektai).

Pagal LR turizmo įstatymą (2014) rekreaciniams ištekliams priskiriama:

1. gamtiniai rekreaciniai ištekliai (miškai, vandens telkiniai ir jų pakrantės, tinkamos pritaikyti žmonių poilsiui ir pramogoms, mineralinio vandens ir gydomojo purvo telkiniai, gamtos paveldo objektai, gamtos parkai ir gyvenamųjų vietovių želdynai);
2. kultūros paveldo objektai (nekilnojamosios ir kilnojamosios kultūros vertybės, kultūros renginiai);
3. socialinės aplinkos reiškiniai;
4. kompleksinės turistinės traukos vietovės (kurortai ir kurortinės teritorijos, saugomos teritorijos, kitos rekreacijai skirtos teritorijos);
5. turizmo ir poilsio infrastruktūros objektai;
6. gamtiniai sveikatos veiksniai.

A., Baležentis, B. Žuromskaitė knygoje „Turizmo vadyba“ teigia, kad turizmo plėtrą veikia ir žmogaus veiklos sukurti ištekliai:

- Struktūriniai – turizmo reikmėms pritaikyti ištekliai, infrastruktūra;
- Funkciniai – ekonominės, politinės sąlygos, nuosekli turizmo politika, objektų pritaikymas neįgaliųjų reikmėms, ekologija bei gamtos apsauga.

1 lentelė

Turizmo ir rekreacijos ištekliai

(S., Vaitekūnas, R., Povilanskas „Turizmo ir kelionių geografija“ 2011)

Gamtiniai ištekliai	Geografinė padėtis	Dirbtiniai ištekliai
Klimatas	Atstumas	Paveldas
Krantai	Spiečiai (klasteriai)	Kurortai
Vandenys	Transportas	Pramogų centrai
Sniegynai ir ledynai		Renginiai
Kraštovaizdis		Parkai
Flora ir fauna		Infrastruktūra

A., Baležentis, B. Žuromskaitė knygoje „Turizmo vadyba“ teigia, kad didžiausio turistų susidomėjimo susilaukia turizmo vietovės ir objektai, kurie turi:

- Turistinius gamtinius privalumus;
- Turistinius antropologinius privalumus;
- Palankias sąlygas turizmo plėtrai;
- Išteklių grupes ar pavienius objektus, kurie susilaukia turistų dėmesio.

Vietovės turistinis patrauklumas priklauso nuo turistinių išteklių populiarumo. Tačiau norint išlaikyti objekto ar vietovės populiarumą, būtina:

- Išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo objektus;
- Išsaugoti kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę;
- Sudaryti sąlygas moksliniams tyrimams;
- Sudaryti sąlygas kultūriniam turizmui;
- Propaguoti gamtos ir kultūros paveldo objektus.

Rekreacinių išteklių naudotojais visuomenės ir verslo tikslais gali būti fiziniai ir juridiniai asmenys, teikiantys poilsio, sveikatinimo, sveikatingumo, reabilitacines ar kitas turizmo paslaugas. Visuomenės lankymui ar poilsiui rekreacinio naudojimo (paskirties) teritorijose (gyvenamųjų vietovių parkuose ar želdynuose, turistinėse trasose, kitose poilsio vietose) privalo būti įrengiama tinkama viešoji turizmo ir poilsio infrastruktūra, sudaranti saugias lankytojų (poilsiautojų) visaverčio poilsio sąlygas. LR turizmo įstatymas (2014)

Apibendrinant, turizmo išteklius galima suskirstyti į dvi dalis. Pirmoji – natūralūs gamtiniai kraštovaizdžiai, jų gydomosios bei poilsį teikiančios fizinės ir estetinės savybės, galimybė pažinti gamtą, įgyti ekologinį išprusimą. Antroji – kultūriniai kraštovaizdžiai, kultūros paveldo objektai, meno aplinkos žmonės, jų buitis, tradicijos, šventės, papročiai. Efektyviai panaudojant turimus gamtinius ir kultūrinius išteklius, siekiama sukurti ir išplėsti kuo palankesnes ir įvairesnes sąlygas piliečių poilsiui ir rekreacijai. Taip pat kuriamos naujos darbo vietos.

1.2. Gamtinių išteklių ypatumai

Užterštas oras, triukšmas, transporto gausa verčia žmones ilsėtis natūralioje gamtoje. Žmogus, rinkdamasis kur keliauti, pirmiausia domisi gamtos ypatumais. Teikiant paslaugas ir formuojant turizmo sistemas naudojama gamtinių rekreacinių išteklių sąvoka, kuri atskleidžia visus gamtinės aplinkos galimybių subtilumus.

P., Grecevičius ir kiti (2002) teigia, kad turizmui svarbiausius gamtinius išteklius sudaro:

- Klimatas ir mikroklimatas.
- Žemutinis atmosferos sluoksnis.
- Rekreaciniai vandenys.
- Rekreacinė augalija (miškai, želdiniai).
- Atraktyvi gyvūnija.
- Reljefas.

Turizmo procese dažniau naudojamos ne atskiros išteklių rūšys, o jų junginiai ar kompleksai, tokie kaip:

- Jūra, paplūdimys ir miškas.
- Ežeras, pakrantė ir miškas.
- Upė, krantas ir miškas.

Vertinant aplinkos galimybes ir privalumus turizmui, naudojami tokie gamtinių rekreacinių išteklių vertinimo kriterijai:

- Rekreacinės teritorijos.
- Oro grynumas.
- Klimato palankumas.
- Aplinkos vaizdingumas.
- Ramybė.
- Laisvė.
- Pasirinkimo galimybės.

Išskiriamos tokios turizmo išteklių rekreacinės naudmenos:

- Rekreaciniai vandens telkiniai.
- Rekreaciniai miškai, miško parkai, parkai, skverai.
- Paplūdimiai.
- Turistiniai keliai, trasos.

Pagal aplinkos gamtiškumo ar antropogenizacijos lygį skiriami penki gamtinių rekreacinių erdvių tipai:

- Natūrali gamtinė aplinka, kurioje žmogaus veiklos poveikis nejaučiamas, turistai joje turi laukinės gamtos iliuziją.
- Gamtinė aplinka, kurioje antropogenizuotos veiklos vizualinis poveikis nestiprus, dirbtiniai elementai „skęsta“ gamtiniuose.
- Aplinka, kurioje juntama gamtinių ir antropogenizuotų elementų pusiausvyra.
- Aplinka, kurioje vyrauja antropogenizuoti elementai, tačiau dar yra pakankamai natūralios gamtos fragmentų, leidžiančių žmogui pasislėpti nuo triukšmo, bendrauti su gamtos elementais mažose erdvėse.
- Antropogenizuota aplinka, kurioje gamta visiškai nustumta statinių, nėra želdinių, vandens.

A., Baležentis, B., Žuromskaitė (2012) teigia kad, gamtinius išteklius galime panaudoti:

- Masiniam turizmui (jūra, kalnai, ežerai, upės bei gražūs kraštovaizdžiai).
- Kvalifikuotam turizmui (kalnų turizmas bei alpinizmas, žvejyba, baidarės, ekologinis turizmas)(1).

2 lentelė

Turistų lankomi gamtinių išteklių objektai Lietuvoje

(LR saugomų teritorijų įstatymas 10 straipsnis)

Ištekliai	Objektai
Geologiniai	Išskirtinių dydžių rieduliai, uolos, smegduobės ir olos, tipiškos arba unikalios, moksliniu požiūriu vertingos atodangos, fosilijų ir mineralų radavietės.
Geomorfologiniai	Išskirtinių dydžių ir išvaizdos reljefo formos: kalvos, gūbriai, daubos, raguvos, dubakloniai ir kitos reljefo formos.
Hidrogeologiniai	Išskirtinio debito ir ypatingų savybių šaltiniai ir versmės.
Hidrografiniai	Išskirtinių dydžių rėvos, senvagės, salos, kriokliai ir kiti hidrografinio tinklo elementai.
Botaniniai	Išskirtinio amžiaus, matmenų, formų ar dendrologiniu bei estetiniu požiūriu vertingi medžiai, krūmai, saugomų augalų ir grybų rūšių augavietės (buveinės), unikalios ir nykstančios augalų bendrijos, dendrologiniai rinkiniai, dendrologinę vertę turintys parkai ir skverai.
Zoologiniai	Saugomų gyvūnų rūšių radavietės (veisimosi ir maitinimosi vietos), gyvūnų kolonijos, unikalūs paukščių lizdai, kitos gyvūnų veiklos retenybės.

Gamtinės aplinkos vertybės yra išsidėsčiusios įvairiose krašto teritorijose bei jos yra didelė paskata vietiniam turizmui. Taip pat didelė vertybių sklaida suteikia galimybę organizuoti visuose šalies regionuose ir atvykstamąjį turizmą.

1.3. Kultūrinių išteklių ypatumai

Kultūra – tai žmogaus bei visuomenės veiklos produktai, jos sistemos ir formos, kurių funkcionavimas leidžia kurti, panaudoti ir perteikti materialines ir dvasines vertybes. Lietuva iš kitų Europos šalių išsiskiria kultūros paveldo vertybių įvairove, savitumu. Kultūros ištekliai vertingi dėl jų išsidėstymo gražiose gamtinėse vietose, prie ežerų, upių, savitose kraštovaizdžiuose. Lietuvoje gausu etninės kultūros tradicijų, švenčių, muziejų, senų dvarų, kultūros įstaigų, bibliotekų, parodų rūmų. Kaimuose yra medžio drožėjų, puodžių, pynėjų, audėjų, bitininkų. Kultūrinė aplinka turizme apibūdinama kaip kultūrinių išteklių sąvoka.

Turizmo kultūriniai ištekliai apima platų visuomenės kūrybinės veiklos spektrą:

- Urbanistikos paveldo vertybes.
- Tradicijas ir liaudies amatus.
- Meninės kultūros vertybes.
- Mokslo vertybes.
- Archeologijos vertybes.
- Technines kūrybos vertybes.

3lentelė

Turistinių išteklių grupės (pagal I.Vainienė „Kaimo turizmo organizavimas“ 2001)

Paveldo vertybių grupė	Objektas
Valstybės saugomi teritoriniai kompleksai. Vertingos kultūros paveldo vietovės.	Senamiesčiai, archeologijos paminklų kompleksai, senieji miesteliai, dvarai, kaimai, pilys, istorinių įvykių vietos, muziejai, parkai.
Etnografiniai regionai. Nacionaliniai parkai, regioniniai parkai, paminklai.	Žemaitija, Dzūkija, Aukštaitija, Pamarys, Sūduva, Mažoji Lietuva.

Kultūros paveldo vertybės grupuojamos į:

- **Pavienius objektus** - tai dailės, architektūros, liaudies meno vertybės, dvarų ansambliai, sakralinės, visuomenės, gyvenamosios paskirties pastatai.
- **Kultūros paveldo vertybių vietoves** – tai bažnytkaimiai, senieji kaimai, žvejų gyvenvietės, buvusieji dvarai ir palivarkų sodybos.
- **Kultūros paveldo vertybių teritorines sankaupas** – tai reikšmingiausios ir sudėtingiausios etnokultūrinio paveldo, kraštovaizdžio teritorijos, liudijančios krašto savitumą ir kultūrinį identitetą – Baltijos regione ir Europos kultūrinio kraštovaizdžio kontekste.

Pagal V., Gurskienę, G., Ivavičiūtę (2008), kaimo kultūriniai ištekliai skirstomi į:

- **Architektūros ir istorijos paveldą.** Jį sudaro piliakalniai, pilkapiai, alkakalniai, pilys, dvarai, bažnyčios. Pilkapių gausa Lietuvoje išsiskiria Aukštaitijos nacionalinis parkas (300 pilkapių) ir Neries regioninis parkas.
- **Urbanistikos paveldą.** Jį sudaro kaimai, gyvenamieji namai, klėtys, kluonai, svirnai, pirtelės, šuliniai, malūnai.
- **Liaudies meno paveldą.** Jam priskiriami ankstyvieji meno dirbiniai, medžio drožiniai, memorialiniai paminklai, buitiniai medžio drožiniai, audiniai. Daugelis liaudies meno dirbinių šiandien yra išsaugoti ir surinkti Rieškutėnų etnografiniame muziejuje Aukštaitijos nacionaliniame parke, Marcinkonių muziejuje Dzūkijos nacionaliniame parke ir kitur.
- **Tradicijas.** Jas sudaro kalendorinės, šeimos, tradicinės šventės.
- **Liaudies verslus ir amatus.** Jiems priskiriama žemdirbystė, gyvulininkystė, bitininkystė, žvejyba, dailieji amatai.

Valstybei labai svarbu yra išsaugoti krašto kultūrinį savitumą bei privalo rūpintis jų populiarumu. Lietuva užsienio turistams patraukli savo muzikos kultūra, sporto renginiais, bei unikaliais Europoje liaudies skulptūros objektais.

2. APGYVENDINIMO PASLAUGŲ YPATUMAI IR KLASIFIKAVIMAS

2.1. Apgyvandinimo paslaugų ypatumai

Klasifikuojant ir grupuojant apgyvendinimo įmones taikomi kriterijai, kurie leidžia nustatyti paslaugų kokybės lygį ir apgyvendinimo įmonių tipą. Įvardijami Page S. J., Conell, „Tourism: a Modern Synthesis“ 2006, keli pagrindiniai kriterijai: buvimo vieta (miestas, kaimas, pajūris, kurortinė vietovė ir t.t.), siūlomi patogumai (kambariai, restoranai, barai, konferencijų salės, sportavimo priemonės ir t.t.), teikiamos paslaugos (pvz., turi įtakos nustatant klasę ar specializaciją), turimas įvaizdis (pvz., orientavimasis į tam tikrą turistų segmentą), kainos, kurios priklauso nuo išvardytų čia ir kitų savitumų. Page S. J., Conell J., „Tourism: A Modern Synthesis“ 2006 rašo, kad gilią istoriją ir plačią rinką turinčios apgyvendinimo paslaugos yra skirtos tenkinti esminius žmogaus poreikius turėti maisto, gėrimo, pastogę ir galimybę ilsėtis.

Apgyvandinimo paslauga – būtinos apgyvendinti sąlygos ir veikla, kuria tenkindami turisto nakvynės, higienos, maitinimo, poilsio poreikiai.

Apgyvandinimo paslaugos gali būti skirstomos į tam tikras grupes pagal įvairius kriterijus:

- Aptarnavimo laipsnį – savitarnos arba pilno aptarnavimo;
- Mokėjimą už paslaugas – nemokamos arba mokamos;
- Stacionarumą – mobilios arba pastovios;
- Vietą – kaimo vietovėse arba miestuose;
- Turistų kelionės tikslus – atostogų centrai ar komerciniai viešbučiai;
- Savarankiškumo laipsnį – priklausantys vietinėms arba tarptautinėms grandinėms ar nepriklausomi.

Apgyvandinimo paslaugos yra klasifikuojamos siekiant informuoti turistus ir suteikti jiems galimybę pasirinkti pageidaujamo lygio paslaugas. Pagal LR turizmo įstatymą (2014) apgyvendinimo paslaugos klasifikuojamos laikantis atitinkamai apgyvendinimo rūšiai taikomos 5 arba 4 žvaigždučių klasifikavimo reikalavimų sistemos, pagal kurią žemiausios klasės apgyvendinimo paslaugos žymimos viena žvaigždučiu. Klasifikavimo reikalavimai turi apimti kiekybinius ir kokybinius kriterijus, pagal kuriuos įvertinama apgyvendinimo paslaugoms teikti turimų statinių architektūra, teritorijos, gyvenamųjų ir bendro naudojimo patalpų suplanavimas ir techninės charakteristikos, kambarių (numerių) ir bendro naudojimo patalpų įrengimas ir įrangos kokybė, turistų priėmimo sąlygos, galimybė parinkti kitas teikiamas paslaugas, darbuotojų profesinis pasirengimas (klasifikacija), aptarnaujančių darbuotojų skaičiaus ir apgyvendinimo vietų skaičiaus santykis, ir kitus bendros teikiamų apgyvendinimo paslaugų kokybės kriterijus.

Kolektyvinio apgyvendinimo paslaugų teikėjų – viešbučių, svečių namų, motelių ir kempingų – klasifikavimas yra privalomas. Pagal teikiamų paslaugų kokybę ir įvairovę viešbučiams, svečių namams, moteliams ir kempingams suteikiamos kategorijos ir klasės. Kitos kolektyvinio ar privataus apgyvendinimo paslaugos gali būti klasifikuojamos savanoriškai, jeigu rinkodaros tikslais apgyvendinimo kokybei nurodyti apgyvendinimo paslaugų teikėjas nenaudoja žvaigždučių.

Turizmo poreikių eiliškumas kelionių metu yra kitoks, negu jam būnant gyvenamojoje aplinkoje, svarbiausiu poreikiu tampa saugumas, po jo pastogė, komfortiškumas, tuomet maistas ir gėrimai. Šių poreikių patenkinimas yra būtina prielaida turisto intelekto skatinimui. Apgyvendinimo įmonės visiškai arba iš dalies tenkina visus turisto poreikius. „Būdamas saugus ir patogiai jausdamasis kelionėje, asmuo aiškiai suvokia turistinės veiklos reikšmingumą ir pasitenkinimą savimi, giliau išgyvena įspūdžius, yra pakantesnis bendrakeleiviams, įgyja malonią keliavimo patirtį“ Judita Stulpinaitė, Turizmo pagrindai, 2012, psl. 56.

2.2. Apgyvendinimo klasifikavimas

Apgyvendinimo paslaugas teikiantys moteliai, viešbučiai, poilsio namai, kempingai ir svečių namai yra klasifikuojami: LR turizmo įstatymas (2014)

- 1) Viešbučiai, moteliai – 5 žvaigždučių klasifikavimo sistema, žemiausiai klasei suteikiant vieną žvaigždutę. Klasifikuojant turi būti įvertinama statinių architektūra, jų suplanavimas, kambarių (numerų) ir bendrųjų patalpų įrengimas bei įrangos kokybė, priėmimo sąlygos, teikiamų paslaugų pasirinkimas ir kokybė, darbuotojų profesinis pasirengimas, aptarnaujančių darbuotojų skaičius ir apgyvendinimo vietų skaičiaus santykis bei kiti kriterijai, patvirtinantys bendrą teikiamų apgyvendinimo paslaugų kokybę;
- 2) Svečių namai – 4 žvaigždučių klasifikavimo sistema, žemiausiai klasei suteikiant vieną žvaigždutę. Klasifikuojant turi būti įvertinamas patalpų suplanavimas, kambarių (numerų) ir bendrųjų patalpų įrengimas bei įrangos kokybė, priėmimo sąlygos, teikiamų paslaugų pasirinkimas ir kokybė, darbuotojų profesinis pasirengimas bei kiti kriterijai, patvirtinantys bendrą teikiamų apgyvendinimo paslaugų kokybę;
- 3) Kempingai – 4 žvaigždučių klasifikavimo sistema, žemiausiai klasei suteikiant vieną žvaigždutę. Klasifikuojant turi būti įvertinamas kempingo teritorijos suplanavimas, apgyvendinimo sąlygos ir įrangos kokybė, priėmimo sąlygos, teikiamų paslaugų

pasirinkimas ir kokybė bei kiti kriterijai, patvirtinantys bendrą teikiamų apgyvendinimo paslaugų kokybę;

- 4) Poilsio namai – 4 žvaigždučių klasifikavimo sistema, žemiausiai klasei suteikiant vieną žvaigždutę. Klasifikuojant turi būti įvertinamas patalpų suplanavimas, kambarių (numerių) ir bendrųjų patalpų įrengimas bei įrangos kokybė, priėmimo sąlygos, teikiamų paslaugų pasirinkimas ir kokybė bei kiti kriterijai, patvirtinantys bendrą teikiamų apgyvendinimo ir poilsio paslaugų kokybę.

Apgyvendinimo paslaugų klasifikavimo reikalavimus, kuriuose yra nustatyti teikiamų paslaugų bei įrangos vertinimo reikalavimai, pažymėjimo forma bei kontrolės tvarka, klasės suteikimas bei panaikinimas, tvirtina Valstybinis turizmo departamentas, kuris įvertina šias paslaugas teikiančių, įmones vienijančių asociacijų rekomendacijas. Apgyvendinimo paslaugų klasifikavimo komisija klasifikuoja poilsio namus, motelius, viešbučius ir kempingus. Apgyvendinimo paslaugų klasifikavimo nuostatus tvirtina ir šios komisijos priežiūrą vykdo Valstybinis turizmo departamentas. Taip pat turistams matomoje vietoje, priėmimo patalpoje privalo būti dokumentas, patvirtinantis viešbučio, motelio, kempingo, svečių namų ir poilsio namų įvertinimą (suteiktų žvaigždučių skaičių).

2.3. Viešbučių grupavimas

LR turizmo įstatymas (2014) apibrėžia viešbučio tipo apgyvendinimo paslaugas:

- Viešbučio tipo apgyvendinimo paslaugas teikia viešbučiai, moteliai, svečių namai. Žodžius „viešbutis“, „motelis“, „svečių namai“ savo pavadinime, reklamoje ar kitais atvejais gali vartoti tik įmonės, įregistruotos turizmo paslaugų registre ir turinčios pažymėjimą (sertifikatą) teikti apgyvendinimo paslaugas.
- Viešbutis yra įmonė, kurioje apgyvendinimo paslaugos, teikiamos tam tikslui skirtame (pritaikytame) statinyje (ar jų grupėje) su specialiai suplanuotomis patalpomis – kambariais (numeriais) ir bendrojo naudojimo patalpomis, taip pat inžinerine įranga bei reikiama įranga apgyvendinimo paslaugoms teikti. Kambariai (numeriai) turi būti sunumeruoti, turėti bendrą komercinį valdymą. Kambarių turi būti ne mažiau už nustatytą minimalų kiekį.

Viešbučiai skirstomi ir grupuojami labai įvairiai: pagal komforto lygį, apgyvendinimo funkcinę paskirtį, vietą, dydį, sezoniškumą, maitinimą, kainas, nuosavybę, valdymą. Taip pat pagal svečių poreikius: konferenciniai, poilsiniai bei teikiantys apgyvendinimo ir pusryčių paslaugas. Dar vienas klasifikavimo principas pagal kambarių kainas ir aptarnavimo lygį.

Pagal M., Jonikienę., A., Mikulskienę (2007) viešbučiai skirstomi:

- **Aukštos (liukso) klasės viešbučiai.** Jie teikia visapusiškas paslaugas ir pasižymi itin aukštu aptarnavimo lygiu. Jais naudojasi kilmingi ir didelės pajamas turintys svečiai, įtakingi politikai ar pramogų verslo žvaigždės. Šie viešbučiai išsiskiria ištaigingu interjeru, restoranais, dideliais kambariais, antikvariniais baldais ir meno dirbiniais. Jiems būdinga ypač didelės bendro naudojimo patalpos: barai, kazino, parduotuvės, suvenyrų galerijos. Greitas ir nepriekaištingas aptarnavimas, daugumoje šios klasės viešbučių vienam svečiui aptarnauti skiriami vienas arba du darbuotojai. Šie viešbučiai teikia visas įmanomas paslaugas, tuo užsiima ryšių su svečiais tarnyba, kiekviename aukšte budi liokajus (butler). Vakaraus svečiams siūloma gėrimų, nakčiai ruošiamas kambarys ir lova. Kambariai valomi du kartus per dieną.
- **Vidutinės klasės viešbučiai.** Jie gali būti tiek dideli, tiek ir maži. Visi jie privalo turėti vadinamąjį uniformuotą aptarnavimą, tai yra durininko ir bagažo nešiko paslaugas. Be to, jie teikia transporto, maitinimo bei dalykinių susitikimų paslaugas. Šiuos viešbučius mėgsta verslo žmonės, individualūs keliautojai arba šeimos.
- **Ekonominės klasės viešbučiai.** Tai viešbučiai su ribotu paslaugų skaičiumi. Kambariai juose švarūs ir tvarkingi, gana nebrangūs ir be nereikalingos prabangos. Dažniausiai jie neturi restorano, pusryčiai gali būti teikiami vestibulyje, jei nėra tinkamos patalpos. Šiuos viešbučius renkasi grupėmis keliaujantys turistai arba atostogautojai.

Tačiau toks skirstymas pagal kainas ir aptarnavimo lygį ir sąlyginis, nes aptarnavimo lygio vertinimas yra subjektyvus procesas.

Komforto lygis. Tai kriterijus, kuris susideda iš daugelio dalių ir pagal R. Miknių (2007), priklauso nuo:

- Kambarių ūkio būklės (kambarių plotas (kv.m), vienviečių, dviviečių, apartamentų skaičius, komunaliniai patogumai ir t.t);
- Baldų, inventoriaus, naudojamų sanitarinių – higieninių priemonių;
- Kiek ir kokio lygio restoranų, kavinių, barų;
- Pastato būklės, privažiavimo kelių, aplinkos šalia viešbučio;

- Informacinio ir techninio aprūpinimo (kokios telefoninio, palydovinio, elektroninio ryšio galimybės, kiek televizorių, šaldytuvų, mini barų, mini seifų);
- Galimybės teikti papildomas paslaugas (gidai, ekskursijos, baseinai, pirtys ir kt.);
- Personalo išsilavinimas (kvalifikacija), kalbų mokėjimas, apranga, elgesys ir t.t.

Visuose viešbučių klasifikavimo sistemos reikalavimuose, kurių visame pasaulyje yra apie trisdešimt yra šie nustatyti šie kriterijai.

Apgyvandinimo tikslas. Pagal R., Miknių (2007), išskiriami tokie viešbučių tipai:

- Komercinis (verslo) – skirtas profesiniais ir darbo reikalais keliaujantiems žmonėms.
- Turistinis – laisvalaikio turistams;
- Kurortinis – vykstantiems poilsiuoti vaizdingose vietose, pajūrio kurortuose ir pan.;
- Apartamentinis – keliaujančioms šeimoms (įrengtos virtuvėlės, atskiri kambariai tėvams, vaikams);
- Konferencijų centrai – didelės specializuotos svetingumo verslo įmonės. Jų teritorijoje yra: automobilių stovėjimo aikštelė, informacinės tarnybos, verslo centrai, maitinimo įmonės, parduotuvės, parodų, konferencijų salės.
- Lošimo namų viešbučiai. Jie stengiasi sukurti šeimyninio poilsio organizavimo įvaizdį. Prie jų įrengiami vaikų pasilinksminimo centrai, parkai pagal temas, atrakcionai, rengiami koncertai ir kt.
- Oro uostų viešbučiai skirti verslininkams ir oro linijų keleiviams, kurių skrydžiai būna atšaukti arba atidedami vėlesniam laikui, bei patiems avialinijų darbuotojams. Daugelis viešbučių, esančių oro uoste, siūlo ir konferencijų sales. Jos skirtos tiems svečiams, kurių komandiruotės trumpos, o išlaidos ir laikas riboti.

Vieta. R., Mikniaus viešbučių grupavimas pagal tai, kur jie yra pastatyti: (9)

- Miesto centre;
- Priemiestyje;
- Kurortiniuose miestuose;
- Pakelėse arba prie didžiųjų automagistralių.

Sezoniškumą:

- Dirbantys visus metus.
- Sezoniniai.

Maitinimą:

- Viešbučiai, teikiantys apgyvendinimo ir 3 kartų maitinimo paslaugas;
- Viešbučiai, teikiantys nakvynę ir pusryčius.

Kainų lygį:

- Biudžetiniai;
- Ekonomikos klasės;
- Vidutiniai;
- Pirmos klasės;
- Apartamentiniai.

Viešbutis gali būti:

- Privatus (valdomas vieno ar kelių akcininkų ar privačios kompanijos);
- Priklausyti vietiniam tinklui (t.y. kai keletą viešbučių valdo vietinė kompanija);
- Priklausyti tarptautiniam tinklui (t.y. viešbutis yra dalis tarptautinio viešbučių tinklo).

Valdymo formos:

- Viešbutį valdo pats savininkas;
- Viešbutį valdo savininko samdomas vadovas;
- Valdymas frančizės pagrindu;
- Vadybos sutartis.

Dydis. Viešbučių priskyrimas didelių ar mažų viešbučių grupei yra sąlyginis. Bandydama spręsti šią problemą, Pasaulinė turizmo organizacija, pažymi, kad viešbučio dydžio nustatymas yra kiekvienos šalies prioritetas, tačiau rekomenduoja mažu viešbučiu vadinti tokį, kuris turi iki 30 kambarių. Tačiau kai kurios audito firmos viešbučius skirsto į 4 kategorijas: mažiau kaip 150 kambarių; nuo 150 iki 300 kambarių, nuo 300 iki 600 kambarių ir daugiau kaip 600 kambarių. Toks skirstymas padeda palyginti to paties dydžio viešbučius pagal kokios nors vienos viešbučių verslo šakos statistinius rodiklius. Taip pat viešbučio dydis lemia ir viešbučio funkcijas ir verslo organizavimą.

Viešbučių grupavimas reikalingas nustatyti kokiais tikslais laukiami svečiai, statistiniams rodikliams, paslaugų kiekiui ir kokybei bei palyginti įvairių viešbučių ūkinę veiklą.

2.4.Kaimo turizmo paslauga teoriniu aspektu

„**Kaimo turizmo paslauga** – savarankiška, už užmokestį turistams kaimo gyvenamojoje vietovėje ar mieste, kuriame gyvena ne daugiau kaip 3 000 gyventojų, teikiama apgyvendinimo paslauga, kai kartu sudaromos sąlygos tenkinti maitinimo, poilsio, pramogų ar renginių organizavimo poreikius“ LR turizmo įstatymas (2014).

„Kaimo turizmo paslaugos gali būti teikiamos kaimo gyvenamojoje vietovėje ar mieste, kuriame gyvena ne daugiau kaip 3 000 gyventojų, esančioje ūkininko sodyboje arba kaimo turizmui skirtuose pastatuose, kai bendras turistams apgyvendinti skirtų kambarių (numerių) skaičius yra ne didesnis kaip 20 ir juose yra ne daugiau kaip 50 vietų“ LR turizmo įstatymas (2014).

Pagal A., Astromskienę, R., Sirusienę (2002) vadovėlį „Kaimo turizmas“ kaimo turizmas poilsiautojui tai:

- Pirmiausia tai gamta: gaivus oras, žavingas kraštovaizdis, žalios pievos, gražūs laukai, švarūs vandens telkiniai, augalijos ir gyvūnijos pasaulis.
- Kaimo ramybė: jokio triukšmo, jokio nervingumo ir skubėjimo, jokios fizinės ir psichologinės įtampos.
- Tiesioginis bendravimas su žmonėmis – nuoširdžiais ir dėmesingais, mandagiais ir paslaugiais.
- Ramus poilsis: jokio tempo, jokių nurodymų, reikalavimų ar režimo.
- Švara ir tvarka: sodyboje ir aplink ją, jauku name ir kambaryje.

Visa tai poilsiautojui yra svarbu rasti poilsiui pasirinktoje kaimo sodyboje. Be to, poilsiautojas nori:

- **Aktyvaus poilsio:** pasivaikščioti, pabėgioti, pasimaudyti ir pasiirstyti, pameškerioti ar net pamedžioti, pasivažinėti dviračiu ir pakeliauti, pajodinėti, pasportuoti.
- **Susipažinti su:** gamtine aplinka, vietos istorija ir papročiais, kaimo gyvenimo būdu, ūkio darbais, pabendrauti su kaimynais.
- **Pradžiuginti savo vaikus:** naujais įspūdžiais apie gamtą, naujais žaidimais ir pomėgiais, nuoširdžiais bendraamžiais, naminiiais gyvūnėliais.

- **Sveikai maitintis:** šviežiais kaimiškais produktais, miško ir gamtos gėrybėmis, jaustis saugūs.

Kaimo turizmo samprata sodybos šeimininkui: būsto poilsiautojams įrengimas, veiklos įteisinimas, savo ir šeimos narių pasiruošimas poilsiautojų priėmimui, poilsiautojų sutikimas ir apgyvendinimas, kiekvienam svečiui kažką pasiūlyti. Taigi poilsis kaime – sodybos šeimininkui tai ne tik svečių priėmimas bei aptarnavimas, bet ir verslas, kuris turi atnešti ne tik rūpesčius, bet ir naudą. Sodybos šeimininkui reikia mokėti: populiarinti savo verslą, apskaičiuoti siūlomų paslaugų kainą, numatyti pajamas ir išlaidas, įvertinti būsimas situacijas su svečiais.

Taigi, kaimo turizmo paslauga, tai yra apsigyvenimas kaimo aplinkoje, kuris yra pagrindinė kaimo turizmo paslauga bei kurią papildo poilsio paslaugų kompleksas.

2.5. Kaimo turizmo sodybų specializacija

Kaimo turizmo sodybų specializacijų gali būti įvairių. Tačiau reikia labai apgalvotai rinktis sodybos specializaciją, nes jos šeimininkai turi įgyvendinti bendruosius kaimo turizmo paslaugoms keliamus reikalavimus, kuriuos reglamentuoja Turizmo įstatymai ir Higienos normos. Svarbu, kad apgyvendinimui kaimo sodyboje skirtų patalpų sąlygas reglamentuoja LR higienos norma HN 118:2002 „Apgyvandinimo paslaugų saugos sveikatai reikalavimai“, kuri privaloma visiems sodybos šeimininkams.

Kaimo sodybos dažniausiai teikia kompleksinę apgyvendinimo paslaugą. Čia tenkinami turisto poreikiai, nes apsistoja poilsiautojas. Remiantis I. Vainiene (2001) turizmo apgyvendinimo paslaugai gali būti naudojami tokie statiniai, kaip:

- Individualūs gyvenamieji namai ar jų dalys (atskiri kambariai, mansardos, verandos ir pan.);
- Ūkininkų sodybos ar jų dalys (svirnai, pirtys ir pan.);
- Vasarnamiai;
- Sodo, žvejų, medžiotojų nameliai;
- Kempinge arba stovyklavietėje: nameliai – priekabos, palapinės.

Kaimo turistai, vykstantys poilsiauti į kaimą tikisi:

- Įvairių apgyvendinimo įstaigų (nuo kaimo sodybos iki kempingo), kuriose nakvynės kaina taip pat skiriasi;
- Priklausomai nuo apgyvendinimo įstaigos - atitinkamo komforto lygio, kuris nuolat gerinamas;

- Apgyvandinimo įstaigų, kurios yra patraukliame kraštovaizdyje, o pastatai atspindi autentišką etnografinį - architektūrinį kaimo paveldą.

Lietuvoje populiariausias apgyvendinimo įstaigos tipas yra kaimo sodyba, tačiau kaimo vietovėse galima steigti nakvynės namus, plėsti palapinių laukus ir kempingų tinklą. Nereikia pamiršti apie sodybos teikiamų paslaugų kokybės įvertinimą. Lietuvoje sodybų teikiamų paslaugų komfortiškumą ir poilsio sodyboje sąlygas įvertina Lietuvos kaimo turizmo asociacija ir ji gali suteikti arba nesuteikti komfortiškumo kategorijas. Komfortiškumas įvertinamas „gandrų“ skaičiais, kuris svyruoja nuo nulio iki keturių. Specializuotos sodybos vertinamos kriterijais, kuriuos tvirtina Asociacijos taryba. Pagal A., Astromskienę ir R. Širusienę (2004), išskiriamos tokios sodybų specializacijos:

- Specializuota sodyba dviratininkams (dviratininkų nakvynė namai);
- Ekologiška poilsio kaime sodyba;
- Specializuota sodyba ramiam, pasyviai poilsiui;
- Vaikų poilsio kaime sodyba;
- Kempingai – stovyklavietės dviratininkams;
- Poilsio kaime sodyba neįgaliems poilsiautojams;
- Jodinėjimo.

Sodybų šeimininkai renkasi vieną, o dažnai ir daugiau specializacijų, tačiau verslo sėkmė priklauso nuo vadybos profesionalumo parengiant sodybą turistams apgyvendinti, vadovo sugebėjimo įvertinti galimybes, pabrėžti privalumus, sukurti malonią aplinką.³⁸ Galima daryti išvadą, kad kaimo turizmo paslaugos gali būti įvairios, įdomios ir patrauklios, galinčios konkuruoti ir tarptautinėje rinkoje. Tačiau, kad turistų srautas būtų dar didesnis, kaimo sodybų šeimininkams reikėtų daugiau dėmesio skirti lankytojų aktyvaus poilsio kūrimo paslaugoms: sporto aikštynams, vaikų žaidimų aikštelėms ir kitoms pramogoms, kurių yra tikrai nemažai. Taigi, galima daryti išvadą, kad, nesukūrus tokių paslaugų, poilsiautojams bus liūdna, jiems truks užimtumo, aktyvaus poilsio, atrakcijų.

Svarbu dar ir tai, kad sodybos specializacija priklauso nuo teikiamų maitinimo paslaugų ir pramogų. Jei siekiama didesnių pajamų, verta užsiimti maitinimo paslaugomis. Daugelis poilsiautojų, atvykę į kaimo sodybas, pageidauja maitinimo paslaugos. Juos domina įvairūs firminiai šeimininkės patiekalai. Tai tam tikra prasme susipažinimas su kulinarinio paveldo ypatumais, su kultūra, mitybos papročiais. Šiuo metu yra aktyviai plėtojamas ekologinis turizmas, kuris tiesiogiai susijęs su kaimo sodybų turizmu, kai sodybos svečiams siūlomi ekologiškai patentuoti produktai. Tačiau tokioms paslaugoms taikomi labai griežti reikalavimai.

Norint sudominti ir palaikyti poilsiautojo nuotaiką, reikalingas kaimo turizmo paslaugas teikiančių subjektų pasiruošimas, suteikiantis galimybę pasiūlyti vienokias ar kitokias pramogas. Pramogos gali būti skirtingos, vienoms nereikia ypatingo pasiruošimo, nes jie priklauso nuo pačios vietovės pasiruošimo, t.y. maudynės upėje, grybavimas ir pan., o kitoms reikia turėti ne tik tvarkingą inventorių, finansinių išteklių, bet ir užtikrinti turistų saugumą. Tokioms pramogoms galima priskirti medžioklę, žvejybą, jodinėjimą ir pan. Nereikia pamiršti, kad Lietuvoje yra labai permainingi orai, taigi reikia pagalvoti apie pramogas lietingu oru, kaip pavyzdžiui bibliotekos įrengimas arba įvairūs stalo žaidimai.

Tačiau pramogos poilsiautojams siūlomos ne tik sodybos viduje, bet ir už jos ribų. Norint sudominti poilsiautoją galima būtų pasiūlyti kaimo turizmo sodyboms bendradarbiauti tarpusavyje kuriant maršrutus, kurie įtrauks unikalių vietų lankymą, maitinimą vienoje iš bendradarbiaujančių sodybų, jodinėjimą žirgais ir grįžimą dviračiais arba valtimis upe ir pan.

Apibendrinant galima teigti, kad sodybos specializacijos pasirinkimas yra vienas iš sėkmingo vadovavimo principų, nes nuo to, kokia bus parinkta specializacija, priklauso sodybos parengimas turistams, sugebėjimas įvertinti sodybos galimybes, pabrėžti jos privalumus, bei sukurti komfortišką aplinką.

2.6.Kaimo turizmo pagrindinės paslaugos

Viena svarbiausių turizmo paslaugų sistemos sudėtinių dalių yra apgyvendinimas. Pasaulyje kaimo turizmo apgyvendinimo įstaigos yra vertinamos įvairiai, tačiau daugelyje šalių išskiriami jų tipai yra panašūs ir atitinka minimalius būsto kokybės reikalavimus. Šios paslaugos sudaro didžiausią ir labiausiai paplitusį pasaulyje turizmo sektorių. Jos yra būtina turizmo struktūrinė dalis kiekvienoje vietovėje, kuri nori pritraukti ne tik vienadienius lankytojus, atvykstančius 3-4 valandoms, bet ir turistus, praleidžiančius joje bent vieną naktį.

I. Vainienė nurodo tokius apgyvendinimo įstaigų tipus: (4)

- **Kaimo sodyba** – tai bene populiariausias kaimo turizmo apgyvendinimo įstaigos tipas. Tai atskiras gyvenamasis pastatas arba jo dalis (numeriai ar atskiri kambariai). Šiai apgyvendinimo įstaigai būdinga tai, kad visas pastatas, arba jo dalis, išnuomojamas kaimo turistui. Kaimo sodyboje išnuomojamame turistams numeryje ar kambaryje turi būti atskiras įėjimas, skirtas tik turistams. Numeriuose būtini atskiri miegamieji, bendro naudojimo patalpa – poilsio kambarys, virtuvė, sanitarinis mazgas (t.y. dušas, prausykla, tualetas). Kaimo sodyboje išnuomojamas kambarys dažniausiai būna įrengtas mansardoje ar verandoje.

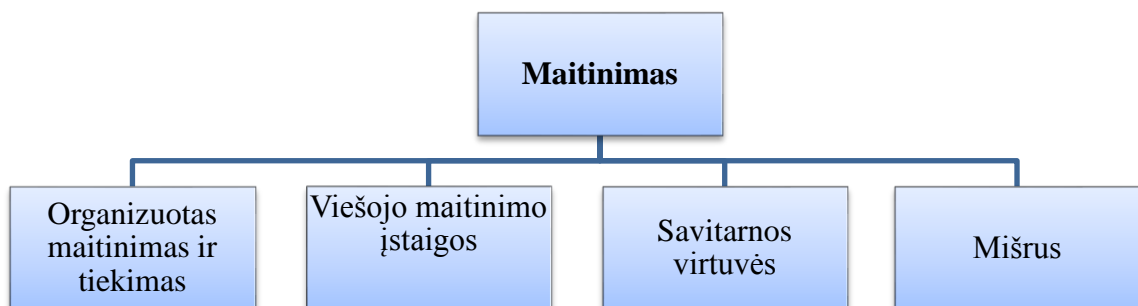
- **Vasarnamis** – dažniausiai sezoninio tipo medinis pastatas, stovintis atokiau nuo šeiminingo gyvenamųjų namų patraukliame kraštovaizdyje, šalia vandens telkinio, tinkamo vandens pramogoms. Vasarnamis dažniausiai būna išnuomojamas vienai kaimo turistų šeimai ar grupei (iki 4-6 asmenų). Jame turi būti įrengtas miegamasis, virtuvė, sanitarinis mazgas.
- **Kempingas** – įstaiga, naudojanti rekreacinės paskirties žemės sklypą bei teikianti apgyvendinimo paslaugas įrengtose aikštelėse palapinėms ar priekaboms – nameliams statyti.

Kempingų tipai:

- Namelių kempingas.
- Palapinių kempingas.
- Autopriekabų kempingas.

Palapines ar autopriekabas (su dušu, tualetu, virtuvėle, šaldytuvu bei kitais patogumais) galima išsinuomoti arba gali atsivežti patys turistai. Dažniausiai kempingai lokalizuojami pievoje ar lankoje, šalia vandens telkinio, tinkamo maudytis. Įrengiama laužavietė. Europoje reikalaujama kempinge vietas palapinėms bei automobiliams atskirti gyvatvorėmis. Kempinge turi būti sudarytos sąlygos kaimo turistų higienos bei poilsio poreikiams tenkinti, ruošti maistą ir maitintis.

Maitinimo paslauga yra antrasis kaimo turizmo paslaugų komponentas. Turistų apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos kaime gali būti teikiamos kartu arba atskiroje viešojo maitinimo įmonėje, t.y. valgykloje, sodyboje, kavinėje.

1.pav. Maitinimo kaimo turizmo sodyboje būdai (sudaryta darbo autorės pagal R.Miknius, 2007)

Organizuotas maitinimas ir tiekimas – kai visiškai ar iš dalies sodybos šeiminingai maitina turistus, neįregistravę viešojo maitinimo įstaigos. Kaimo turizmo sodybose šis būdas yra tinkamiausias.

Organizuoto maitinimo ir tiekimo įvertinimas(A., Armaitienė „Kaimo turizmas, 1999)

	Teigiamos savybės	Neigiamos savybės
Turistui	1.Galima artimiau bendrauti su šeiminkais ir kitais svečiais. 2.Nereikia gaminti maisto. 3.Lieka daugiau laisvo laiko rekreacijai. 4.Galima susipažinti su vietiniu maistu ir jo gaminimo būdais.	1.Dažniausiai reikia valgyti tai, kas patiekama, nėra galimybės kiekvieną kartą rinktis patiekalus. 2. Dienos režimas priklauso nuo maitinimosi, nes valgyti reikia sutartu laiku. 3.Reikia iš anksto apmokėti už maitinimą.
Šeiminkui	1.Teikia nemažai papildomų pajamų. 2.Galima panaudoti ūkyje užaugintą produkciją. 3.Nereikia daug papildomos įrangos, galima panaudoti esamą virtuvę ir valgomąjį.	1.Ruošti maistui reikia daug laiko. 2.Reikia turėti pakankamai vietos valgomajame ir indų. 3. Reikia gauti maisto kokybės pažymėjimus.

Savitarnos virtuvės – tai yra, kai maistą gaminasi patys turistai. Tokios virtuvės paslaugos gali būti teikiamos dviem būdais:

- Visiems sodyboje gyvenantiems turistams įrengus vieną atskirą virtuvę.
- Kiekvienai į sodybą atvykusiai šeimai įrengus nedideles virtuves.

Savitarnos virtuvės turistams yra geros tuo, kad yra mažesnės poilsavimo išlaidoms, o šeiminkams sutaupomas laikas.

Savitarnos įvertinimas (A., Armaitienė „kaimo turizmas“ 1999)

	Teigiamos savybės	Neigiamos savybės
Turistui	1. Pigesnis maitinimosi būdas. 2. Maitinimosi režimas nėra griežtas. 3. Patogus šeimoms su mažais vaikais, nes jų mityba skiriasi nuo suaugusiųjų.	1. Patiems reikia gaminti maistą.
Šeiminkui	1. Nereikia rūpintis turistų maitinimu, todėl lieka daugiau laiko.	1. Nėra papildomų pajamų iš maitinimo paslaugų. 2. Reikia nemažai lėšų įrengti savitarnos virtuvėms.

Viešojo maitinimo įstaigos paslaugos – teikiamos, kai sodybos šeiminkai savo sodyboje turi įregistravę viešojo maitinimo įstaigą, maitina turistus bei kitus klientus. Turistai iš anksto nėra susitarę dėl maitinimo paslaugų ir gali pasirinkti kada, ką ir kiek valgyti.

Viešojo maitinimo paslaugos įvertinimas (A., Armaitienė, 1999)

	Teigiamos savybės	Neigiamos savybės
Turistui	1. Kiekvieną kartą galima rinktis patiekalus. 2. Nereikia įsipareigoti šeiminkui valgyti jo kavinėje. 3. Už maitinimą reikia mokėti tik po kiekvieno valgymo.	1. Pašaliniai žmonės, besilankantys kavinėje, ir jų keliamas triukšmas neleidžia ramiai poilsiauti. 2. Tai pati brangiausia maitinimosi forma.
Šeiminkui	1. Nereikia atskirai rūpintis kiekvienu turistu, atvykusiu nakvynei. 2. Turint licenciją, galima gauti pajamų iš prekybos alkoholiniais gėrimais.	1. Atsiranda rūpesčių, susijusių su įmonės registravimu ir jos valdymu (buhalterinė apskaita ir atskaitomybė, licencijos, mokesčiai ir t.t.) 2. Įmonei įkurti reikia nemažai lėšų.

Mišrūs maitinimo būdai:

- Organizuotas maitinimas ir savitarna.
- Viešojo maitinimo įstaiga ir savitarna.

Toks maitinimo būdas vienoje sodyboje turistams yra galimybė rinktis, tačiau šeiminkams papildomi rūpesčiai.

7 lentelė

Mišraus maitinimo įvertinimas (A., Armaitienė, 1999)

	Teigiamos savybės	Neigiamos savybės
Turistui	1. Atsiranda maitinimosi būdo pasirinkimo laisvė.	
Šeiminkui	1. Daugiau turistų ir didesnės pajamos iš nakvynės, nes jie renkasi poilsį tokiose apgyvendinimo įstaigose, kur yra daugiau galimybių pasirinkti.	1. Dviem ar daugiau maitinimo būdams organizuoti sodyboje reikia daugiau lėšų ir laiko sąnaudų.

Pasirenkant maitinimo organizavimo būdą kaimo turizmo sodyboje, reikėtų įvertinti:

- Kiekvieno maitinimo organizavimo būdo privalumus bei trūkumus.
- Esamas sąlygas svečiams maitinti (maisto ruošimo įrenginius, valgio sandėliavimo, gaminimo ir valgomojo patalpas, taip pat galimybę įrengti mažas savitarnos virtuves apgyvendinimo patalpose).
- Sodybos šeiminkų ir jų šeimos narių psichologines bei fizines savybes.

2.7. Kitos pramogos

Kaimo turizmo sodyboje teikiamos pramogos priklauso nuo sodybos šeiminko galimybių, sodybos geografinės padėties ir aplinkos. Pagal A., Astromskienė sodybos svečiai gali naudotis ir sodyboje esančiu sporto reikmenų, vandens sporto reikmenų ar žiemos pramogų inventoriumi: krepšinio, futbolo ar tinklinio aikštelės bei juose naudojamas inventorių, supynės, lauko žaidimai, valtytis, baidarės, kanojos, dviračiai, rogutės, slidės ir t.t. Tačiau būtina užtikrinti, kad svečiams siūlomas inventorių yra techniškai tvarkingas, atitinka eksploataavimo ir saugos dokumentus, yra naudojamas tik pagal paskirtį, remiantis gamintojo rekomendacijomis. Būtina svečiams pateikti informaciją apie saugų įrangos ir inventoriaus bei įrankių naudojimą. Galima

pildyti pavojingų veiklų saugos reikalavimų žurnalą, kurį pasirašo svečias, jog susipažino su saugos ir apsaugos priemonių naudojimo reikalavimais.

Netoli vandens telkinių esančios sodybos, siūlo poilsiautojams vandens pramogas. Sodybos šeimininkas turėtų paruošti tinkamą priėjimą prie telkinio bei numatyti maudymuisi skirtas vietas. Kartą per mėnesį, sezono metu atliekamas vandens tyrimas, kuriuo rūpinasi pats šeimininkas, nes jis turi užtikrinti kokybiškos ir saugios paslaugos teikimą. Tyrimų daryti nereikia, jei telkinys patenka į savivaldybės įteisintų paplūdimių zoną, nes tos vietos tikrinamos kartą per savaitę. Jei maudytis telkinyje negalima, turi būti pastatyti aiškiai matomi draudimai (3).

8 lentelė

Kitos pramogos kaime (A., Armaitienė „Kaimo turizmas“)

Vasaros pramogos	Žiemos pramogos
Augalų rinkimas.	Bendravimas su senaisiais kaimo gyventojais.
Bendravimas su senaisiais kaimo gyventojais.	Dalyvavimas kaime organizuojamuose renginiuose.
Dalyvavimas kaimo šventėse ir kituose renginiuose.	Gyvūnų, paukščių ir jų pėdsakų stebėjimas, fotografavimas.
Gyvūnų ir paukščių stebėjimas, fotografavimas.	Grožėjimasis kraštovaizdžiu.
Grybavimas.	Jodinėjimas arkliais.
Grožėjimasis kraštovaizdžiu.	Medžiojimas.
Jodinėjimas arkliais.	Poledinė žūklė.
Medžiojimas.	Pasivaikščiojimai.
Meškeriojimas.	Slidinėjimas.
Pasivaikščiojimai.	Važinėjimasis rogėmis ir rogutėmis.
Plaukimas.	Sportavimas.
Plaukiojimas valtėmis, vandens dviračiais.	Susipažinimas su tradiciniais verslais.
Plaukiojimas baidarėmis.	Susipažinimas su vietos kultūros paveldu.
Sportavimas.	Rankdarbiai.
Susipažinimas su tradiciniais verslais.	Žaidimai su sniegu.
Susipažinimas su vietos kultūros paveldu.	
Rankdarbiai.	
Uogavimas.	
Važinėjimasis dviračiu.	

Važinėjimasis arkliais kinkytu vežimu.	
Žoliavimas.	
Žvejyba.	

3. UTENOS RAJONO APGYVENDINIMO PASLAUGŲ IR TURIZMO IŠTEKLIŲ ANALIZĖ

3.1. Bendra informacija apie Utenos rajoną

Utenos rajonas – aukštumų, kalvų bei tankių miškų ir vaizdingų ežerų kraštas, išsidėstęs Baltijos kalvyno Aukštaičių aukštumos šiaurės vakarinėje dalyje, Šventosios baseine. Etnografiškai jis priklauso Rytų Aukštaitijai, o administracine tvarka – Utenos apskrčiai. Aplink jį yra kitos gretimos šešios administracinės teritorijos – Rokiškio, Ignalinos, Molėtų, Anykščių, Zarasų ir Švenčionių rajonai. Rajone yra 8 miesteliai – Daugailiai, Kuktiškės, Leliūnai, Saldutiškis, Sudeikiai, Tauragnai, Užpaliai ir Vyžuonos, 592 kaimai.

Utenos rajono savivaldybė išsidėsčiusi Aukštaičių aukštumos šiaurinėje dalyje. Rajono centru driekiasi Vilniaus – Utenos geležinkelis, Kauno – Daugpilio, Vilniaus – Kupiškio plentai. Asfaltuoti keliai jungia Uteną su visais kaimyniniais rajonais (Anykščių, Molėtų, Švenčionių, Ignalinos, Zarasų ir Rokiškio). Rajone yra: 1 miestas – Utena; 8 miesteliai – Daugailiai, Kuktiškės, Leliūnai, Saldutiškis, Sudeikiai, Tauragnai, Užpaliai ir Vyžuonos; 592 kaimai (15).

Rajone yra 10 seniūnijų:

- Daugailių seniūnija;
- Kuktiškių seniūnija;
- Leliūnų seniūnija;
- Saldutiškio seniūnija;
- Sudeikių seniūnija;
- Tauragnų seniūnija;
- Utenos seniūnija;
- Užpalių seniūnija;
- Vyžuonų seniūnija.

3.2. Utenos rajono turizmo ištekliai

Utenos rajonas – apskrities centras. Rajonas yra dalis Rytų Aukštaitijos regiono, kuris yra antras pagal reikšmingumą (po pajūrio) turistinis regionas Lietuvoje. Didžioji rajono dalis yra Aukštaičių aukštumoje, tik šiaurės vakarų dalis – Aukštaičių plynaukštėje. Rajono reljefas labai įvairus ir nevienalytis. Aukščiausia rajono vieta – Piliakalnio kalnas, iškilęs 246 m. virš jūros lygio. Šiek tiek žemesni už pastarąjį yra Klykių (237 m.) bei Kaboriškių (235 m.) kalnai. Žemiausia rajono vieta tėra vos 88 m. virš jūros lygio. Sudėtingas reljefas ir įvairūs

dirvožemiai nulėmė didelę ganėtinai mažai žmogaus paliestos rajono augalijos ir gyvūnijos įvairovę.

Utenos rajonas užima 1229 kv. km plotą. Apie 368 kv. km sudaro miškai. Rajone yra 186 vandens telkiniai, didesni nei 0,5 ha. Giliausias (60,5 m.) ir aukščiausias virš jūros lygio (165 m.) Lietuvoje – Tauragnų ežeras, garsėjantis vandens skaidrumu – Alaušo ežeras, užimantis net 10,73 kv. km plotą. Taip pat pažymėtinas vienas ilgiausių šalyje – Aiseto ežeras (16 km). Rajono pakraščiu vingiuoja Šventoji, kurios keli intakai surenka beveik visų per rajoną tekančių mažesnių ar didesnių upelių ir upokšnių vandenį. Didžiausias Šventosios intakas – Vyžuona, prasidedanti pietiniame rajono paribyje. Visi rajono vandenys užlieja net 5730 ha ir užima apie 4,7% rajono teritorijos.

Utenos miškai užima apie 29,9% teritorijos, rajone vyrauja dideli bemiškiai plotai, nes dominuoja žemės ūkio naudmenos. Didžiausios girios Tauragnų seniūnijoje yra ties Minčia. Dideli Minčios, Balčių, Pagrandos, Daunorų, Varniškių, Užupio miškai sudaro stambiausius rajono miškų masyvus. Tai daugiausia pušynai. Miškingos ir Vyžuonų bei Užpalių apylinkės, kur auga nemaži Vyžuonų, Dvarašilio, Kušlių miškai.

Didelę Utenos rajono teritorijos dalį užima valstybės bei savivaldybės saugomos teritorijos. Paminėtini Aukštaitijos nacionalinis parkas, Labanoro regionini parkas, septyni draustiniai (Stabulankių geologinis, Vajelių geologinis, Indubakių geologinis, Pakalnių geomorfologinis, Vaiskūnų geomorfologinis, Balčių telmologinis bei Žiezdrių kraštovaizdžio draustiniai). Taip pat išskirtina vienuolika valstybės saugomų gamtos paveldo objektų: akmuo „Mokas ir Mokiukas“, Vosgėlių akmuo, Vyžuonų ozas, Pakalnių ažuolas, Šeimyniškių atodanga ir konglomerato akmuo, Utenio akmuo, Varniškių ažuolas, Varniškių liepa, Vyžuonėlių dvaro parkas, Saldutiškio dvaro parkas, Šuminų pušis.

Utenos rajono savivaldybė saugo Ažuolijos botaninį – zoologinį draustinį, pirmajame draustinyje įrengtas ekologinis takas buvo tvarkomas 2002 ir 2003 metais. Antrajame draustinyje 2002 metais yra atlikti botaniniai tyrimai. Be to, rajono savivaldybė taip pat yra paskelbusi penkis saugomus gamtos paveldo objektus: Žiezdrių akmuo, Laumės akmuo, Varniškių šaltinis, Biliakiemio puntukas bei Laumės valtis. Šalia gamtos paveldo objektų yra pastatyti ženklai, teritorijos apšienaujamos.

Taip pat Utenos rajone taip pat gausu lankytinų vietų: akmuo miesto įkūrimo datai pažymėti, Bikuškio dvaro pastatų ansamblis, J. Basanavičiaus paminklas, Konglomerato atodanga, Kristaus žengimo į dangų bažnyčia, Marijos – Kankinių Karalienės koplyčia, Minčios vandens malūnas, Moko akmuo, Narkūnų piliakalnis, Pakalnių piliakalnis su kryžiumi, paminklas Vytautui Didžiajam ant Kartuvių kalno, Senasis Utenos Paštas, Strazdų etnografinis

kaimas, Šuminų etnografinis kaimas, Šv. Krokulės šaltinis, Vaišnoriškių etnografinis kaimas, Vestuvių kalnas, Vyžuonų bažnyčia, Užpalių varpinė, A. ir M. Miškinių sodyba bei kiti.

Prie kai kurių iš minėtų rajono ežerų, upių ir upelių yra įrengtos poilsiavietės bei paplūdimiai. Taip pat prie vandens telkinių yra įsikūrusios kaimo turizmo sodybos, kai kurios iš jų gali patenkinti paties išrankiausio svečio poreikius. Utenos rajone kaimo turizmo paslaugas teikiančių sodybų skaičius vis didėja, tačiau daugumoje sodybų turistams trūksta įvairesnių laisvalaikio praleidimo formų, taip pat nepakankamas turizmo specialistų ir kaimo sodybų šeimininkų užsienio kalbų mokėjimas, o tai stabdo užsienio turistų srautą. (16)

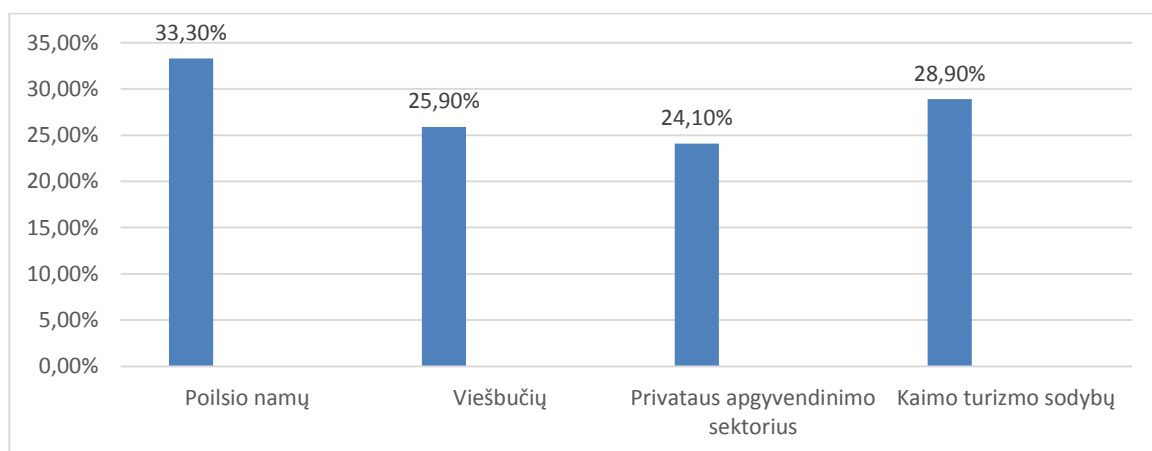
3.3. Utenos rajono apgyvendinimo paslaugų analizė

Statistikos departamento duomenimis 2012 m. iš viso Utenos regione buvo 54 apgyvendinimo įstaigos (be kaimo turizmo sodybų), tai sudarė 5,2% visų šalies apgyvendinimo įstaigų skaičiaus. Iš jų daugiausiai buvo poilsio namelių – 18 (33,3%), viešbučių – 14 (25,9%) ir privataus apgyvendinimo sektoriaus – 13 (24,1%). Pagal šį rodiklį Utenos regionas buvo 5 vietoje lyginant su kitais šalies regionais. Palyginti su 2011 m. įstaigų skaičius sumažėjo 6,9%, kai tuo tarpu šalyje įstaigų skaičius padidėjo 6,8%. Vertinant situaciją Utenos regione pagal rajonus, didžiausią apgyvendinimo įstaigų koncentracija buvo Molėtų rajone. Šiame rajone buvo 19 įstaigų (35,2%). Zarasų rajone buvo įsikūrusios 10 įstaigų (18,5%), Utenos rajone 9 įstaigos (16,7%), Ignalinos rajone 8 įstaigos (14,8%), o Anykščių ir Visagino rajonuose po 4 įstaigas (atitinkamai 7,4%).

2012 m. iš viso Utenos regione buvo 175 kaimo turizmo sodybų. Tai sudarė 28,9% visų šalies kaimo turizmo sodybų skaičiaus. Pagal šį rodiklį Utenos regionas pirmavo šalyje visu laikotarpiu. Palyginti su 2011 m. sodybų skaičius sumažėjo 4,9%. Šalyje sodybų skaičius taip pat mažėjo 1,6%. Vertinant situaciją Utenos regione pagal rajonus, galima pastabėti, kad kaimo turizmo sodybos labai tolygiai pasiskirsčiusios regione. Visuose rajonuose, išskyrus Anykščių rajoną ir Visagino savivaldybę, vidutiniškai buvo 38 sodybos. Anykščių rajone jų buvo 25. Vertinant kaimo turizmo sodybų skaičiaus pokyčius 2003-2012 m. laikotarpiu pastebimas nežymus, tačiau stabilus sodybų skaičiaus didėjimas išskyrus 2005-2006 m. šuolį ir mažesnę didėjimą 2010 m. 2005-2006 m. kaimo turizmo sodybų skaičiaus didėjimas sietinas su 2004-2006 m. Europos sąjungos struktūrinių fondų paramos priemonėmis kaimo turizmo plėtrai.

2012 metais iš viso Utenos regione buvo apgyvendinta 41,9 tūkst. turistų kaimo turizmo sodybose, tai sudarė 16,1% visų šalyje apgyvendintų turistų skaičiaus. Pagal šį rodiklį Utenos regionas buvo 4 vietoje lyginant su kitais šalies regionais. Palyginti su 2011 metais turistų srautas padidėjo 5,8%, tuo tarpu šalyje apgyvendintų turistų padaugėjo 3,1%. Vertinant

situaciją Utenos regione pagal rajonus, daugiausiai apgyvendintų turistų buvo Molėtų ir Utenos rajonuose. Šiuose rajonuose iš viso buvo apgyvendinta 21,0 tūkst. turistų (50,1%) – atitinkamai 10,8 tūkst. (25,8%) ir 10,2 tūkst. (24,3%). Zarasų rajone buvo apgyvendinta 8,6 tūkst. (20,5%), Ignalinos rajone 6,3 tūkst. (15,0%), o Anykščių rajone 6,0 tūkst. (14,3%) turistų. Didžiausias apgyvendintų turistų skaičiaus mažėjimas buvo Utenos rajone, Visagino savivaldybėje ir Ignalinos rajone – atitinkamai 53,9%, 45,6% ir 36,5%. Tuo tarpu Molėtų rajone 20,5% pagausėjo apgyvendintų turistų. Vertinant poilsiautojų srautų kaimo turizmo sodybose tendencijas galima pastebėti, kad Utenos regione turistų srautų augimas yra ženkliai mažesnis nei bendrai stebimas šalyje.

2 pav. Apgyvendinimo įstaigos Utenos rajone 2012 m. (sudaryta autorės, pagal Utenos galimybių studiją)

3.4. Utenos rajono kaimo turizmo SSGG analizė

9 lentelė

Stiprybės:	Silpnybės:
<ul style="list-style-type: none"> • Patogi geografinė padėtis; • Platus kaimo turizmo sodybų tinklas, pakankamas jų lankomumas sezono metu; • Rajonas patrauklus turizmui ir savitas kaimo turizmo išteklių potencialas; • Mažai urbanizuotas, vaizdingas kraštovaizdis; • Turtingas istorinis paveldas; • Palyginti nedidelės kaimo turizmo paslaugų kainos; 	<ul style="list-style-type: none"> • Klimato sezoniškumo poveikis; • Neparengti turistams lankyti ir nenaudojami turizmui kultūros paveldo objektai; • Silpna kaimo turizmo objektų ženklavimo ir informacijos sistema; • Nepakankama administravimo darbuotojų ir aptarnaujančiojo personalo kvalifikacija; • Kaimo turizmas nepasirengęs priimti neįgaliuosius;

<ul style="list-style-type: none"> • Kainos ir paslaugų kokybės atitikimas; • Didėjantis miesto gyventojų noras praleisti laiką ramioje aplinkoje; • Naujų darbo vietų sukūrimas; • Kaimo turizmo paslaugų teikimo galimybės. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bendravimo su turistais barjeras dėl užsienio kalbų nemokėjimo; • Nepakankama gyventojų verslinė motyvacija; • Nepakankamai išplėtotą infrastruktūrą kaimo vietovėse;
Galimybės:	Grėsmės:
<ul style="list-style-type: none"> • Tarptautiniai ryšiai, išplėtoti dėl Lietuvos narystės ES; • Didėjanti šalies gyventojų kaimo turizmo paslaugų ir pramogų bei aktyvaus poilsio paklausa; • Išsamesnė gyventojų verslumo ir turizmo reikšmės samprata; • ES struktūrinių fondų teikiamų galimybių panaudojimas; • Padidėjęs susidomėjimas savaitgalio poilsiu, trumpalaikėmis kelionėmis (iki 3 d.); • Galimybė plėtoti tiesioginį žemės ūkio produktų pardavimą, įskaitant ir ekologiškus produktus; • Galimybė plėtoti vandens turizmą, kultūrinį pažintinį ir ekoturizmą; • Techninė ir socialinė infrastruktūros plėtra; 	<ul style="list-style-type: none"> • Rajoninių kelių būklės blogėjimas; • Galimybė, kad gali suprastėti aplinkos kokybė; • Nemokėjimas panaudoti turizmo išteklių; • Didėjanti vietinė ir tarptautinė konkurencija; • Kaimo turizmo verslo plėtojimas nesiremia šiuolaikiniais rinkodaros mokslo reikalavimais; • Žmonių emigracija į užsienį; • Žemas gyventojų supratimo apie aplinką, ekologiją lygis; • Kaimo kraštovaizdžių savitumo nykimas;

SSGG analizė sudaryta darbo autorės pagal Utenos regiono galimybių studiją.

Apibendrinant Utenos rajono SSGG analizę, darbo autorė daro tokią išvadą, kad šiame rajone nėra pakankamai išnaudojami gamtiniai-kultūriniai objektai vystant kaimo turizmą. Taip pat palankios galimybės plėtoti sporto turizmą, nes Utenos rajone yra hipodromas bei stadionai, tinkami rengti įvairioms varžyboms.

4. UTENOS RAJONO TURIZMO IŠTEKLIŲ ĮTAKOS APGYVENDINIMO PASLAUGŲ PLĖTRAI TYRIMAS

4.1. Tyrimo organizavimas

Tyrimo instrumento paaiškinimas. Darbo autorė sudarė dvi anketas: pirmoji skirta išsiaiškinti apie turizmo išteklių įtaką apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone (žr. 3 priedą) antroji skirta – kaimo turizmo sodybų šeimininkams (žr. 4 priedą). Pirmąją anketą sudaro 21 klausimas (1-5 klausimai – perėjimas prie pagrindinės tyrimo esmės, 6-16 klausimai skirti turizmo išteklių įtakai nustatyti, 17-21 demografiniai klausimai), į ją atsakė 54 respondentai. Daugiausia atsakiusiųjų buvo studentų bei darbininkų. Sudaryti klausimai buvo aiškūs, nepanaudota sunkiai suprantamų žodžių.

Tyrimo etika. Anketa yra anoniminė, todėl atsakinėdami žmonės jaučiasi drąsiai, nebijo kad bus atskleisti jų asmeniniai duomenys. Respondentų dalyvavimas yra savanoriškas, todėl kiekvienas galėjo laisvai apsispręsti pildant anketą.

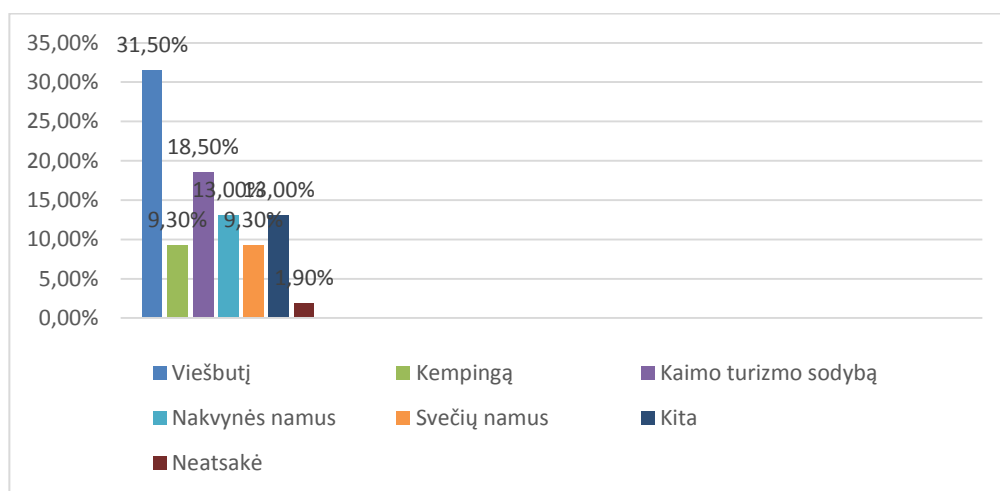
Tyrimo laiko ir vietos pasirinkimas. Anketos buvo patalpintos į internetinę svetainę www.apklausa.lt. Apklausa vyko nuo 2015 m. vasario 1 d. iki 2015 m. balandžio 30 d. Užpildymo laikas nebuvo ribojamas.

Tyrėjo vaidmuo. Tyrimą atliko Utenos kolegijos Turizmo ir viešbučių administravimo studijų programos studentė.

Tyrimo duomenų kontrolės ir apdorojimo paaiškinimas. Šiame tyrimo etape buvo renkami duomenys apie turizmo išteklių įtaką apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone. Svarbiausi anketos klausimai bus statistiškai apdorojami (pateikiamos diagramos bei duomenų suvestinė).

4.2. Anketinės apklausos analizė

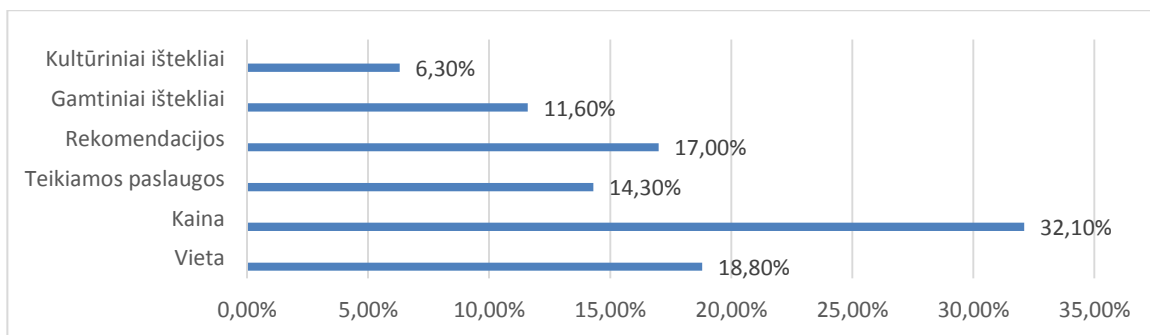
Anketinės apklausos analizėje darbo autorė analizuoja dviejų anketų pagrindinių klausimų, atskleidžiančių tyrimo esmę, rezultatus bei pateikia diagramas. Aptariant tyrimo rezultatus svarbu akcentuoti, kad pagrindinė esmė – sužinoti respondentų nuomonę apie tai, ar turizmo išteklių turi įtakos apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone, nustatyti kurie išteklių yra svarbesni bei kokių apgyvendinimo formų Utenos rajone trūksta.

3.pav. Keliaujant dažniausiai pasirenkama apgyvendinimo forma

3 paveiksle vaizduojama diagrama atspindi respondentų nuomonę, kokią apgyvendinimo formą keliaujant jie pasirenka dažniausiai. Didžiausias procentas atiteko viešbučiams (31,5%), nes juose turistai gauna ne tik nakvynės paslaugas, bet ir jam reikalingas poilsio, saugumo, komforto ir daugelį kitų garantijų. Kita mėgstamiausia turistų apgyvendinimo forma yra kaimo turizmo sodybos (18,5%), nes jie nori ištrūkti iš miesto triukšmo, skubos, užteršto oro, pailsėti kaimiškoje aplinkoje ir užsiimti tai aplinkai būdinga veikla. Rečiausiai turistai renkasi svečių namus ir kempingus (9,3%), nes juose mažiau patogumų.

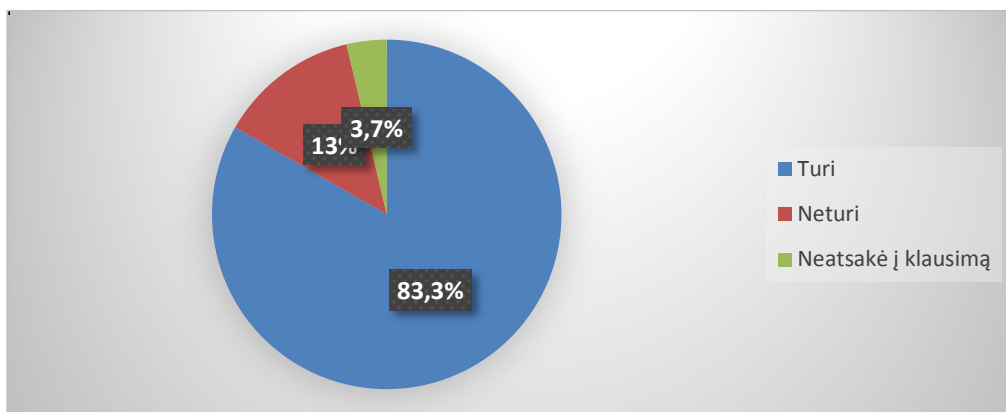
Taigi, iš respondentų vertinimo pasiskirstymo, galima teigti, kad keliaujant jiems yra patogiau apsistoti viešbučiuose ir kaimo turizmo sodybose, kuriuose turistams suteikiami visi patogumai, rečiau svečių namuose ir kempinguose, kur jiems nėra taip patogiu.

4.pav. **Priežastys, dėl kurių turistai renkasi apgyvendinimo įmonę**

Aptariant priežastis dėl kurių turistai renkasi apgyvendinimo įmonę, 4 paveiksle pastebima, kad didžiausią pasirinkimą lemia kaina (32,1%), nes žmonės renkasi pagal tai, ką gali sau leisti, žiūri kad paslaugos bei patogumai atitiktų tą kainą. Antrasis rodiklis yra pagal vietą (18,8%), nes turistai vykstantys poilsiauti, pasirenka vietą kurioje nori apsistoti pagal individualius poreikius, vieni ieško aktyvaus poilsio, kiti ramesnio. 14,3% poilsiautojų atsižvelgia į tai, kokios yra teikiamos paslaugos, nes vieniems reikalingas tik apgyvendinimas, kitiems dar ir maitinimas bei papildomos paslaugos.

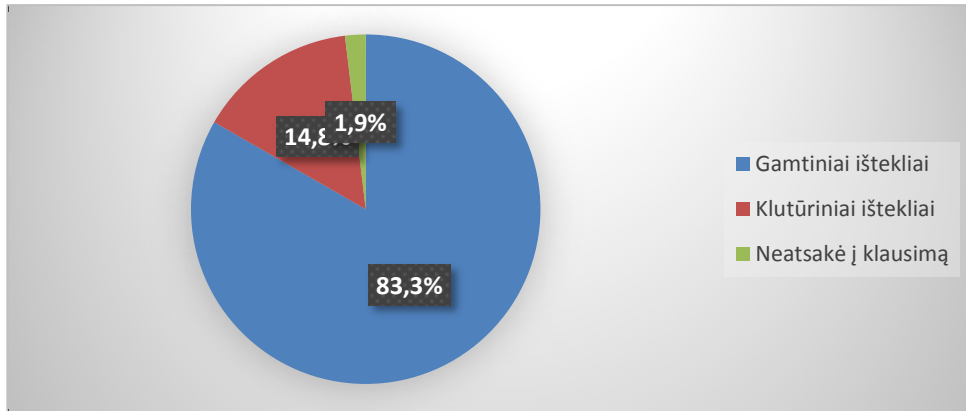
Baigiamojo darbo autorė teigia, kad turistams besirenkantiems apgyvendinimo įmonę svarbiausias kriterijus yra kainos dydis, ne mažiau svarbu yra vieta, kurioje apgyvendinimo įmonė yra. Mažiausiai svarbus kriterijus yra netoliese esantys kultūriniai ištekliai.

5.pav. **Turizmo išteklių įtaka apgyvendinimo paslaugų plėtrai**

5 paveiksle pavaizduota turizmo išteklių įtaka apgyvendinimo paslaugų plėtrai. Šis aspektas labai svarbus tuo, kad kuo daugiau vietovė turi išteklių, tuo ji bus populiarnesnė turistų tarpe. Net 83,3% respondentų atsakė, kad ištekliai turi įtakos apgyvendinimo paslaugoms, kas rodo, kad keliaudami turistai atsižvelgia į esančius išteklius. Atskirų turizmo išteklių grupių vertinimas leidžia pasirinkti tinkamiausią turizmo rūšį, kurią būtų galima plėsti toje teritorijoje.

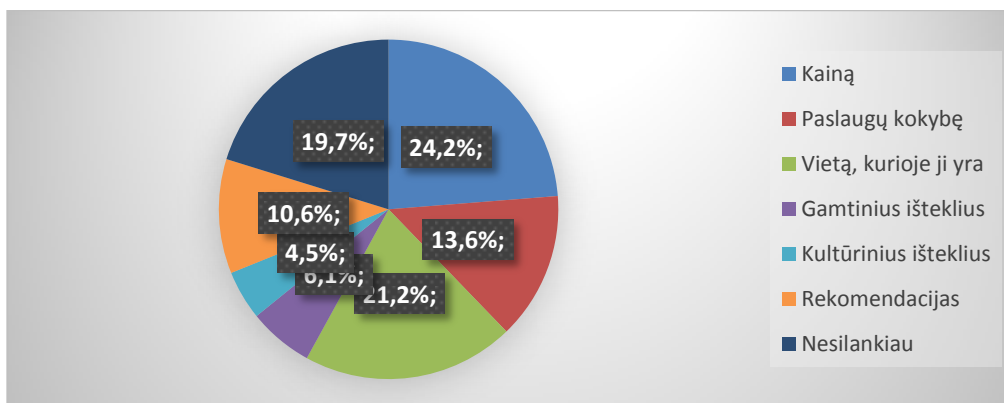
Jei teritorijoje gausu vertingų gamtinių išteklių, tinkamų sportiniam turizmui, tai vietovėje reikėtų orientuotis būtent į šią turizmo rūšį. Jeigu vietovėje vertingesni kultūriniai ištekliai, reikia skatinti pažintinį turizmą.

6. pav. Turistams svarbesni ištekliai renkantis apgyvendinimo įmonę

6 paveiksle vaizduojama diagrama atspindi respondentų nuomonę, kurie ištekliai jiems yra svarbesni renkantis apgyvendinimo įmonę. Didžiausią procentą lėmęs pasirinkimas – tai gamtiniai ištekliai (miškai, vandens telkiniai, gamtos paveldo objektai) 83,3%, o kultūriniai ištekliai (kilnojamosios ir nekilnojamosios kultūros vertybės, kultūros renginiai) svarbūs tik 14,8%. Lietuvoje nėra nei vieno administracinio rajono, kuriame nebūtų kokių nors savitų, nors ir nedidelių, vertintinų gamtinių rekreacinių išteklių. Tai, kad gamtinės aplinkos vertybės turi platų įvairovės spektrą bei išsidėstę įvairiose krašto teritorijose, yra paskata ne tik vietiniam, bet ir atvykstamajam turizmui.

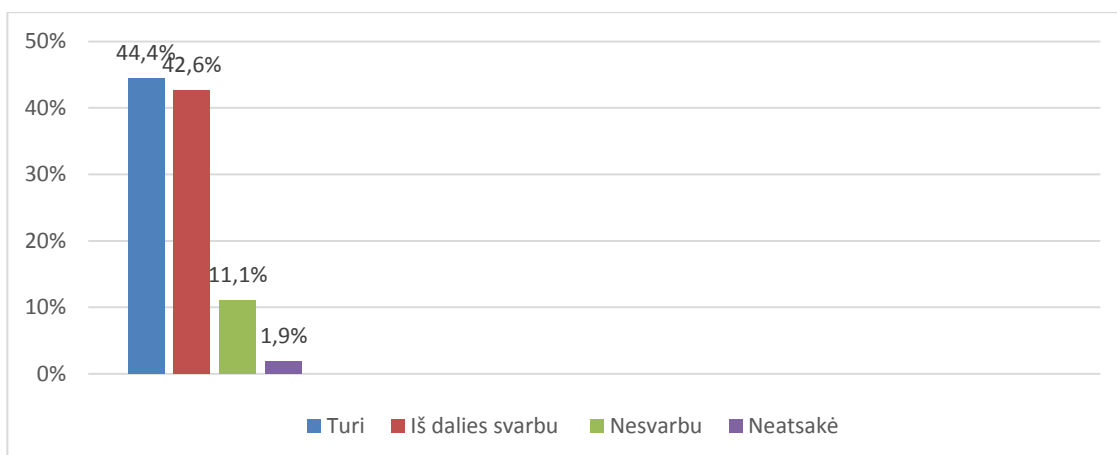
Apibendrinant 5 ir 6 paveiksluose vaizduojamus rezultatus, baigiamojo darbo autorė daro išvadą, kad vietovė, kurioje yra daugiau turizmo išteklių, turistams visada bus patrauklesnė. Taip pat turistai renkasi tą vietovę, kurioje yra daugiau gamtinių išteklių, nes jiems labiau patinka natūrali aplinka (miškai, ežerai, upės), kurioje jie gali pailsėti bei atsipalaiduoti.

7.pav. Apgyvandinimo įmonės pasirinkimas pagal kriterijus Utenos rajone

Apgyvandinimo įmonės pasirinkimas pagal diagramoje siūlomus kriterijus – bene vienas pagrindinių kriterijų bet kuriam atvykstančiam turistui. Kaip matoma, įmonės gali būti pasirenkamos pagal kainą, kokybę, vietą, turizmo išteklius bei rekomendacijas. Turistai, atvykstantys į Utenos rajoną dažniausiai apgyvandinimo įmones renkasi pagal kainą – 24,2%, toliau pagal vietą, kurioje ji yra – 21,2%. Pagal netoliese esančius kultūrinius išteklius, apgyvandinimo įmones renkasi tik 4,5%, o pagal gamtinius tik 6,1%, kas parodo, kad tai turizmo ištekliai neturi didelės reikšmės renkantis apgyvendimo įmones.

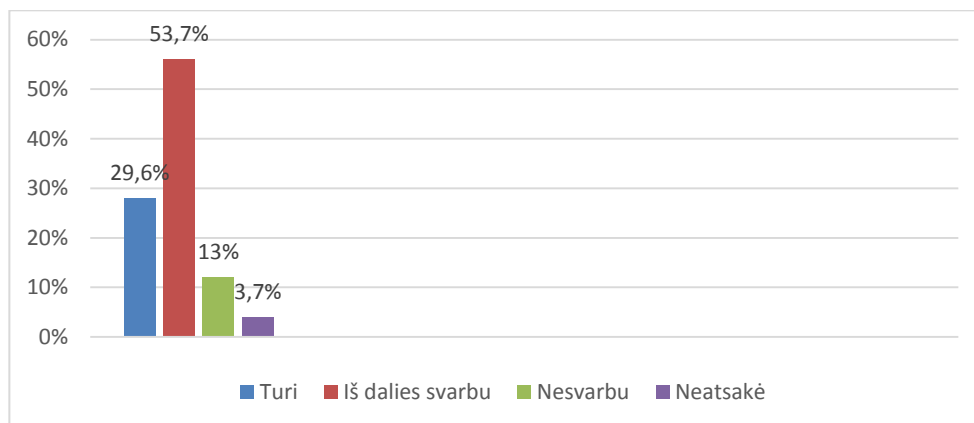
Baigiamojo darbo autorė teigia, kad turistams besirenkantiems apgyvandinimo įmonę svarbiausias kriterijus yra kainos dydis, tačiau ne mažiau svarbi yra įmonės vieta. Mažiausiai turistai atsižvelgia į netoliese esančius kultūrinius išteklius.

8.pav. Gamtinių išteklių įtaka apgyvendinimui Utenos rajone

Kaimo turizmas patrauklus tuo, kad miesto gyventojai nori pailsėti rečiau gyvenamose teritorijose ir ilgiau pagyventi kaime, taip pat yra skatinamas gamtos vertybių

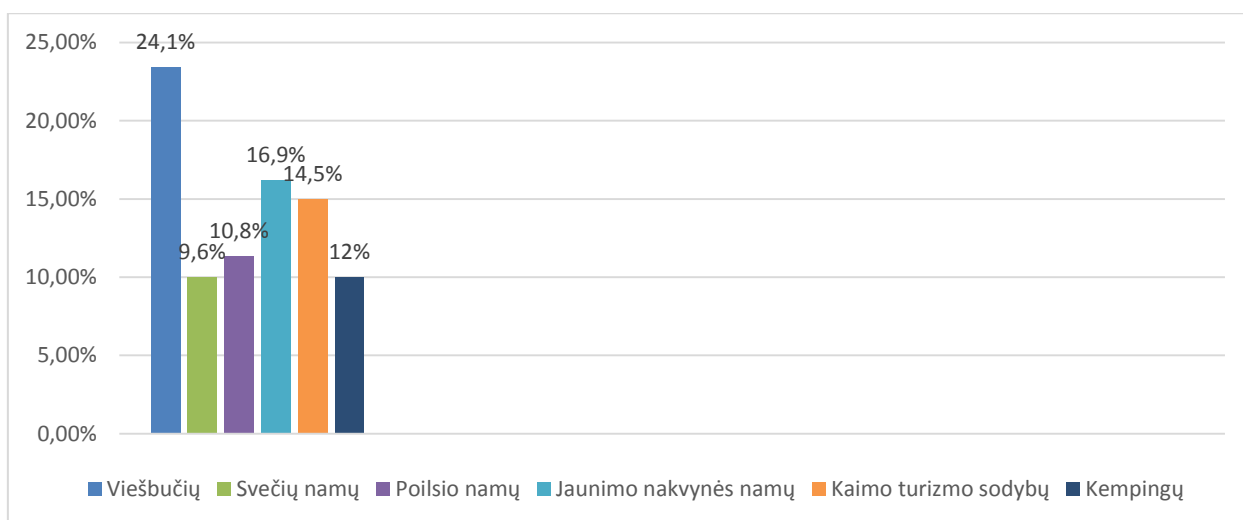
saugojimas ir puoselėjimas. Iš 8 paveiksle pateiktos diagramos matyti, kad respondentams (44,4%) svarbu, kad apgyvendinimo įmonė būtų šalia gamtinių išteklių. 11,1% tai neturi jokios reikšmės, kadangi kaip buvo minėta anksčiau, turistus labiau domina apgyvendinimo įmonės kainos.

9.pav. Kultūrinių išteklių įtaka apgyvendinimui Utenos rajone

Kultūriniai išteklių skatina žmones sukaupti tam tikrų kultūros žinių, pažinti vietinius kultūros objektus, kaimų istorijas ir vietovardžių kilmę, kausti ir saugoti žodinę liaudies kūrybą – tautosaką, taip pat gali įsigyti regionui būdingų suvenyrų. Iš 9 paveikslo rezultatų matyti, kad 29,6% respondentų, labai svarbu, kad apgyvendinimo įmonė būtų šalia kultūrinių išteklių, tačiau didžiajai daliai 53,7%, tai svarbu tik iš dalies, nes kultūros paveldas jiems nėra pagrindinis tikslas poilsiaujant, tačiau tai gali tapti papildoma pramoga. Likusiems 13% kultūriniai išteklių visiškai nėra svarbūs.

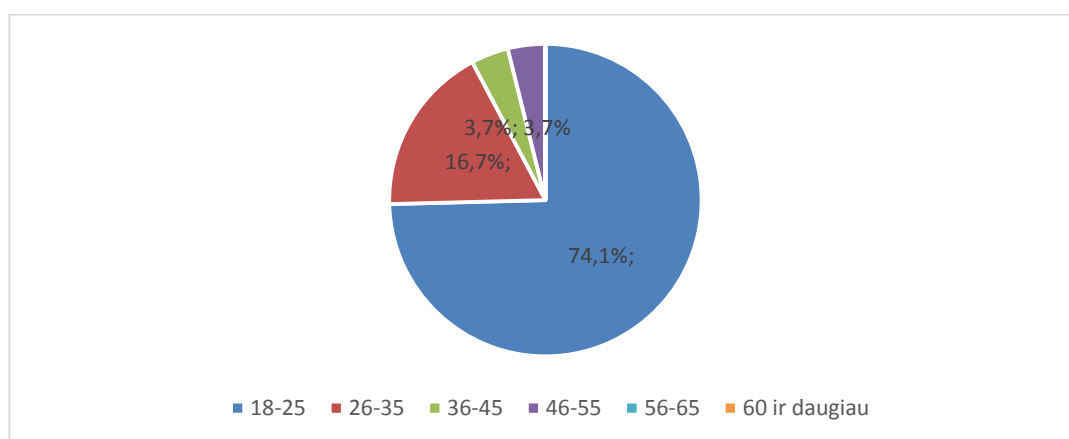
Apibendrinant 8 ir 9 paveikslus, darbo autorė prieina prie išvados, kad gamtiniai ir kultūriniai turizmo išteklių apgyvendinimui Utenos rajone turi įtakos tik iš dalies. Tačiau respondentų nuomone, kultūriniai išteklių yra svarbesni nei kad gamtiniai, nes jie surinko didesnę procentą (53,7%).

10.pav. Apgyvandinimo formų trūkumas Utenos rajone

Šioje diagramoje atsispindi kokių apgyvendinimo formų Utenos rajone trūksta turistams. Utenos rajone respondentams labiausiai trūksta viešbučių (24,1%), nes jų Utenos rajone 2012 m. buvo tik 14. Toliau 16,9% atsakiusiųjų Utenos rajone pasigedo jaunimo nakvynės namų, kuriuose galima pigiai, tačiau be patogumų pernaktuoti. Net 14,5% respondentų mano, kad trūksta kaimo turizmo sodybų, nors 2012 m. iš viso Utenos regione jų buvo 175. Tai sudarė 28,9% visų šalies kaimo turizmo sodybų skaičiaus. Pagal šį rodiklį Utenos regionas pirmavo šalyje visu laikotarpiu. Labiausiai turistai nepasigenda svečių namų (9,6) ir kempingų, jų trūksta tik (12%) apklaustųjų.

Apibendrinant galima daryti tokią išvadą, kad Utenos rajone turistai labiausiai pasigenda viešbučių, kurių tikrai nėra daug bei jaunimo nakvynės namų, nes jie Utenos rajone yra tik vieninteliai.

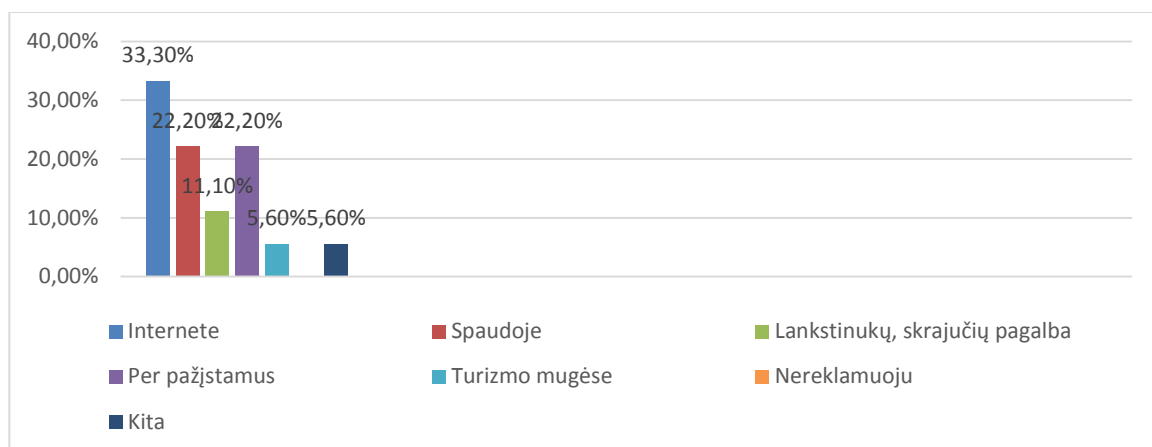
11.pav. Respondentų amžius

Tyrimo metu buvo pateikti ir demografinio pobūdžio klausimai iš kurių galima spręsti kokio amžiaus poilsiautojai dažniausiai atvyksta į Utenos rajoną. Paaiškėjo, kad tai daugiausia yra 18-25 metų jaunuoliai, kurie tarp visų apklaustųjų užima net 74,1%. Nemažą dalį sudaro 26-35 (16,7%) suaugę žmonės. Nuo 36-55 sudaro tik 3,7%, 56-65 metų sulaukę 1,9%, o tokių, kuriems virš 60 nebuvo.

Iš pateiktos diagramos matyti, kad daugelis atvyksta su šeimomis arba jaunų žmonių grupės. Vyresnių žmonių tarpe keliavimas nėra toks populiarus.

4.3. Anketinės apklausos kaimo turizmo sodybų šeimininkams rezultatai

Toliau buvo vykdoma kaimo turizmo sodybų šeimininkų Utenos rajone apklausa, kurios metu pirmiausia buvo teiraujama apie tai kur jie reklamuoja savo kaimo turizmo sodybą. Analizės duomenys pateikti 12 paveiksle.

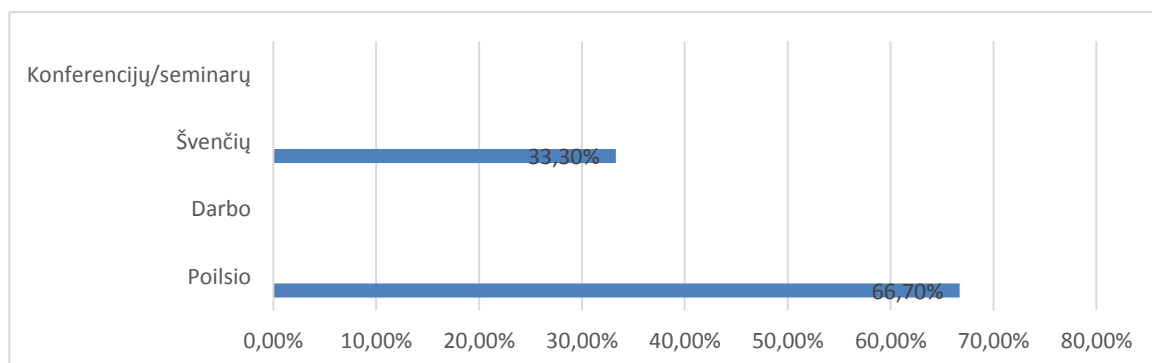

12.pav. Dažniausiai naudojamos reklamos priemonės

Internetas yra dažniausiai naudojama rinkodaros ir reklamos priemonė, ji pripažįstama ir veiksmingiausia. Per pastaruosius metus interneto populiarumas pastebimai išaugo, todėl ir dauguma sodybų šeimininkų nurodė, kad naudojasi šia priemone (33,3%). Daug informacijos apie kaimo turizmo sodybas galima rasti spaudoje (22,2%), taip pat jos reklamuojasi per pažįstamus (22,2%). Dar kaimo turizmo sodybų šeimininkai paminėjo lankstinukus, skrajutes (11,1%), turizmo mugės (5,6%), bei kitas reklamos priemones (5,6%).

Apibendrinant 12 paveiksle vaizduojamą diagramą, darbo autorė daro išvadą, kad daugiausia respondentų savo kaimo turizmo sodybas reklamuoja internete, toliau spaudoje, o rečiausiai renkasi turizmo mugės bei kitas informacijos priemones.

Toliau buvo klausiama koku tikslu klientai apsilanko dažniausiai. Kokias priežastis nurodė respondentai matyti 13 paveiksle.

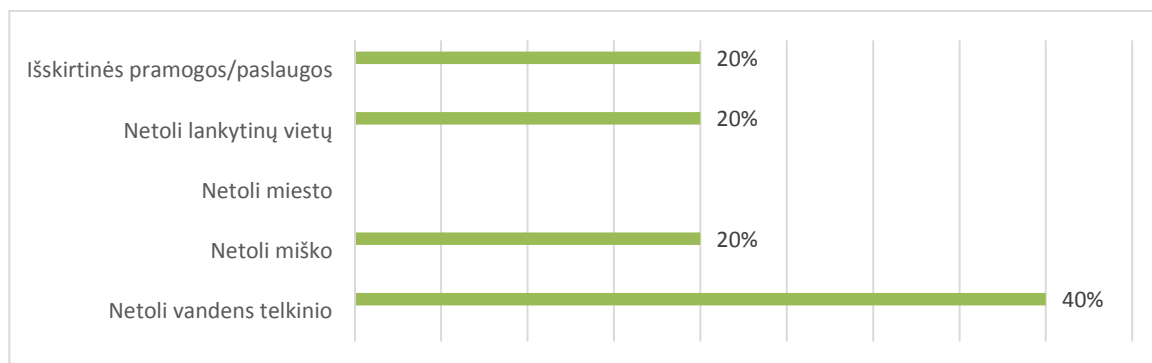

13.pav. Priežastys, dėl kurių klientai apsilanko dažniausiai

Svarbiausia klientų apsilankymo priežastis buvo poilsio tikslai, taip atsakė net 66,70% šeiminių. Kita svari priežastis yra šventės, apklausos duomenimis 33,30% apsilankusiųjų pasirenka švęsti kaimo turizmo sodybose.

Iš to galima daryti išvadą, kad Utenos rajone kaimo turizmo sodybos daugiausiai yra naudojamos bei labiausiai pritaikytos poilsiniams tikslams.

Tai, kuo kaimo turizmo sodybos yra patrauklios turistams, atsispindi 14 paveiksle.

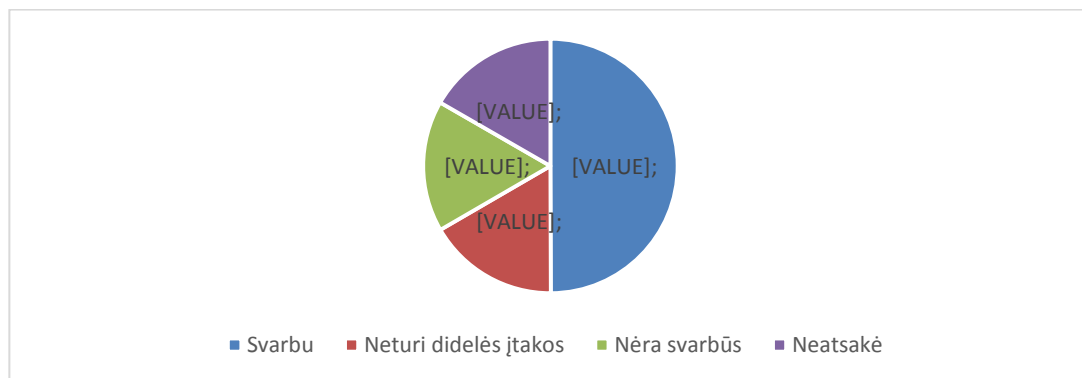

14.pav. Sodybos patrauklumas turistams

Svarbiausia turistų apsilankymo priežastis ta, kad kaimo turizmo sodyba yra prie vandens telkinio. Ši priežastis 40% sodybų šeiminių paskatino užsiimti turizmo verslu. Kitos priežastys, kaip kad sodyba yra netoli lankytinų vietų, miško ar išsiskiria pramogomis bei paslaugomis nulėmė 20% sodybų populiarumo. Taip pat neatsirado nei vienos sodybos, kuri turistams būtų patraukli tuo, kad yra netoli miesto.

Taigi galima spręsti, kad turistai labiausiai mėgsta poilsį prie vandens telkinių, toliau nuo miesto triukšmo, bei juos traukia kaimo turizmo sodybos išsiskiriančios savo paslaugomis bei pramogomis.

Visi duomenys apie tai, ar sodybos įkūrimui turėjo įtakos gamtiniai ir kultūriniai išteklių pateikti 15 paveiksle.

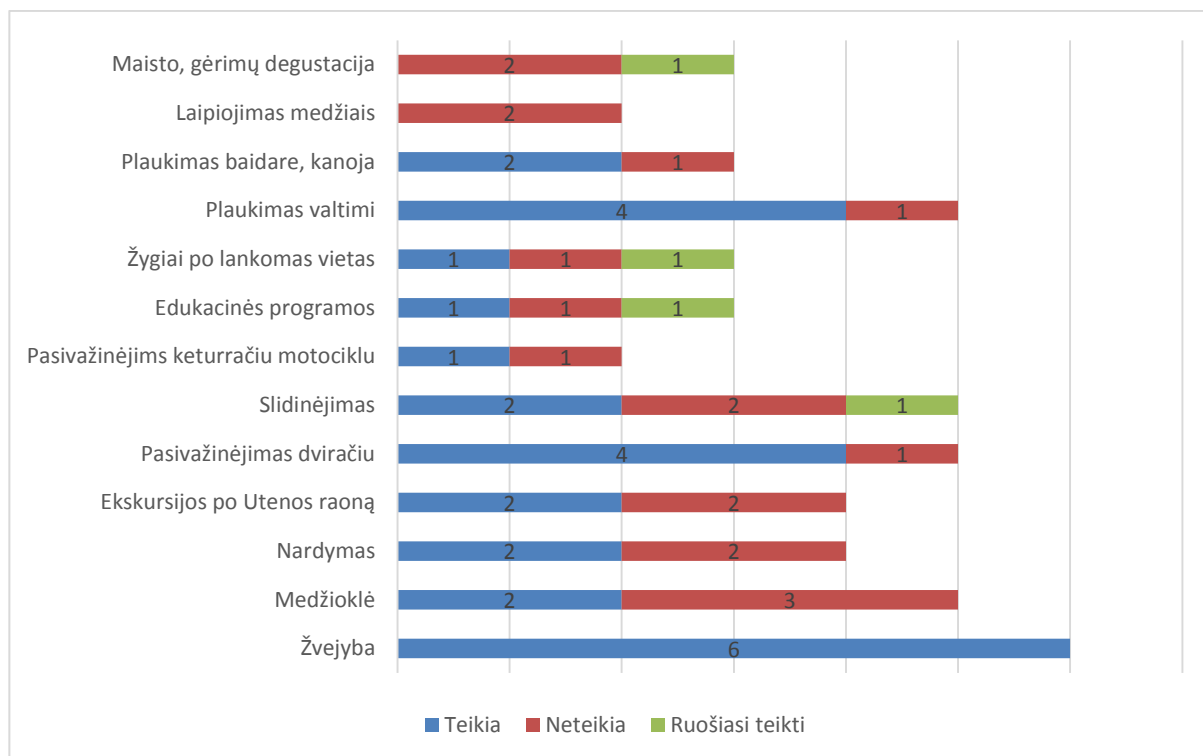

15.pav. **Gamtinių ir kultūrinių išteklių įtaka sodybos įkūrimui**

50% sodybų šeimininkų atsakė, kad svarbu, jog šalia sodybos būtų gamtinių ir kultūrinių išteklių, nes gamtiniai rekreaciniai išteklių, kuriuos turi šalia kaimo turizmo sodybų esantys ežerai, upės bei miškai yra neįkainojamos vertės turtas, kurį būtina tausoti ir tinkamai naudoti, taip pat jis traukia turistus ir duoda finansinės naudos. Kitiems išteklių arba neturi didelės įtakos, arba nėra labai svarbūs, abu atsakymai sudaro po 16,7%, nes tam kad būtų išlaikytas kaimo turizmo sodybų savitumas bei kultūrinis tapatumas, reikia specialių žinių bei profesinio pasirengimo.

Darbo autorė, remiantis tyrimo rezultatais, daro prielaidą, kad gamtiniai ir kultūriniai išteklių sodybos įkūrimui yra svarbūs. Gamtinė aplinka ypač reikšminga turistams ir keliautojams – pirmą kartą matomi vaizdai visada daro didelį įspūdį, sukelia estetinį pasitenkinimą. Kultūrinė aplinka atskleidžia turistams Lietuvos kaimo kultūrinių kraštovaizdžių vertę, suteikia kaimo turizmui įdomumo ir naujų žinių.

Toliau buvo siekiama išsiaiškinti kokias pramogas, susijusias su turizmo ištekliais teikia kaimo turizmo sodybos.

16.pav. Teikiamos pramogos, susijusios su turistiniais ištekliais

Žvejyba yra dažniausiai teikiama pramoga turistams, susijusi su turistiniais ištekliais. Ją teikia visos šešios sodybos, nes beveik visos yra įsikūrusios šalia vandens telkinio. Kitos dažniausiai teikiamos turistinės paslaugos, kurias teikia 4 kaimo turizmo sodybos, yra pasivažinėjimas dviračiu ir plaukiojimas valtimi, nes tai tokios veiklos rūšys, kurioms nereikia ypatingai ruoštis, jos priklauso nuo vietovės ypatybių. Visos likusios paslaugos, kaip medžioklė, slidinėjimas, laipiojimas medžiais, nardymas, ekskursijos po Utenos rajoną, nėra taip sparčiai teikiamos, nes reikia turėti ne tik tvarkingą inventorių, finansinių išteklių, bet ir žinoti reikalavimus ir taisykles, kaip garantuoti turistų saugumą.

Kaimo turizmo sodybų šeimininkai paklausti kokios pramogos yra pačios populiariausios, atsakė, kad tai yra plaukiojimas, žvejyba bei poilsis.

Taigi apibendrinant galima daryti išvadą, kad turistų labiausiai geidžiamos bei lengviausiai šeimininkams įgyvendinamos pramogos yra žvejyba, plaukiojimas bei pasivažinėjimas dviračiais, nes turizmas kaime yra glaudžiai susijęs su gamta, o vietoves poilsiui žmonės dažniausiai renkasi prie vandens telkinių.

4.3. Tyrimo apibendrinimas

Atlikus turizmo išteklių įtakos apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone analizę, paaiškėjo, kad ištekliai glaudžiai susiję su apgyvendinimu. Atvykę į Utenos rajoną poilsiautojai renkasi tas apgyvendinimo įmones, kurios yra netoli turizmo išteklių, nes turistai mėgsta poilsį toliau nuo miesto triukšmo, juos traukia sodybos esančios prie vandens telkinių, bei išsiskiriančios savo paslaugomis. Daugiausia poilsiautojų apsistoja viešbučiuose, nes juose turistai gauna ne tik nakvynės paslaugas, bet ir jiems reikalingas poilsio, saugumo, komforto ir daugelį kitų garantijų. Kita mėgstamiausia turistų apgyvendinimo forma yra kaimo turizmo sodybos, nes jie nori ištrūkti iš miesto triukšmo, skubos, užteršto oro, pailsėti kaimiškoje aplinkoje ir užsiimti tai aplinkai būdinga veikla. Taip pat anketinės apklausos duomenimis turistams Utenos rajone labiausiai trūksta viešbučių ir jaunimo nakvynės namų. Tyrimo metu buvo pateikti ir demografinio pobūdžio klausimai, iš kurių galima spręsti kokio amžiaus poilsiautojai dažniausiai atvyksta į Utenos rajoną. Paaiškėjo, kad tai daugiausia jaunų žmonių grupės, maždaug 18-25 metų, arba vyresnio amžiaus žmonės, keliaujantys su šeimomis.

IŠVADOS

1. Rekreaciniams ištekliams priskiriami: gamtos ištekliai (tai gamtiniai kompleksai, erdvės, teritorijos, naudojami turistų poreikiams tenkinti) bei kultūriniai ištekliai (nekilnojamosios kultūros vertybės, kultūriniai kraštovaizdžiai, papročiai).
2. Klasifikuojant ir grupuojant apgyvendinimo įmones taikomi kriterijai, kurie leidžia nustatyti paslaugų kokybės lygį ir apgyvendinimo įmonių tipą. Keli pagrindiniai kriterijai: buvimo vieta (miestas, kaimas, pajūris, kurortinė vietovė ir t.t.), siūlomi patogumai (kambariai, restoranai, barai, konferencijų salės, sportavimo priemonės ir t.t.), teikiamos paslaugos (pvz., turi įtakos nustatant klasę ar specializaciją), turimas įvaizdis (pvz., orientavimasis į tam tikrą turistų segmentą), kainos, kurios priklauso nuo išvardytų čia ir kitų savitumų.
3. Utenos rajone pagrindinius rekreacinės ir turizmo aplinkos išteklius sudaro: gamtinė aplinka, tinkanti poilsiui; rekreacijos reikmėms tinkantis kultūros paveldas; specialiai sukurti rekreacinės infrastruktūros objektai. Utenos rajone 2012 m. duomenimis daugiausia buvo poilsio namų (33,3%), toliau sekė kaimo turizmo sodybos (28,9%) ir mažiausiai buvo privataus apgyvendinimo sektoriaus (24,1%).
4. Atlikus turizmo išteklių įtakos apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone analizę, paaiškėjo, kad ištekliai glaudžiai susiję su apgyvendinimu. Atvykę į Utenos rajoną poilsiautojai renkasi tas apgyvendinimo įmones, kurios yra netoli gamtinių ir kultūrinių išteklių, nes turistai mėgsta poilsį toliau nuo miesto triukšmo, juos traukia sodybos, esančios prie vandens telkinių bei išsiskiriančios savo paslaugomis. Tyrimo duomenimis turistams Utenos rajone labiausiai trūksta viešbučių ir jaunimo nakvynės namų.

PASIŪLYMAI

Utenos rajono verslininkams ir savivaldybei:

1. Renovuoti senesnius pastatus, skirtus poilsiautojų apgyvendinimui, atkreipiant dėmesį į higieninius reikalavimus.
2. Labiau plėtoti vandens turizmą, kuris pritrauktų daugiau lankytojų iš įvairių šalių, kadangi rajonas gausus vandens ištekliais, kurie nėra pakankamai išnaudoti.

Kaimo turizmo sodybose šeiminkams:

3. Siūlyti naujų įvairesnių pramogų, susijusių su gamtiniais ir kultūriniais ištekliais (žūklės inventoriaus nuoma, slidinėjimas, edukacinės programos, žygiai po lankomas vietas, tradicinio maisto, gėrimų degustacija, jodinėjimas žirgais), maksimaliai išnaudoti vandens telkinių įvairovę.
4. Pagerinti užsienio kalbų žinias arba pasisamdyti žmogų, kuris susikalbėtų su užsienio turistais, nes daugumoje sodybų šeiminkai yra vienkaliai.
5. Daugiau išsamesnės apgyvendinimo paslaugų reklamos pateikti internete, kadangi internetas pripažįstamas efektyviausia reklamos priemone.
6. Plėtoti turizmo paslaugas, kaimo turizmo sodybose panaudojant vietinių maisto produktų tiekimą, įskaitant ir ekologiškus produktus, kulinarinį paveldą turistams.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Baležentis, A., Žuromskaitė, B. (2012). Turizmo vadyba. Vilnius.
2. Armaitienė, A., Grecevičius, P., Urbis, A., Vainienė, I., (1999). Kaimo turizmas. Vilnius.
3. Astromskienė, A., Sirusienė, R. (2007). Kaimo turizmas. Kaunas.
4. Vainienė, I. (2001). Kaimo turizmo organizavimas. Vilnius.
5. Stulpinaitė, J. (2012). Turizmo pagrindai. Šiaulių valstybinė kolegija.
6. Grecevičius, P., Armaitienė, A., Junevičienė, O., Labanauskaitė, D., Lukšaitienė, A., Slušnys, E., Vaidelys, A. (2002). Turizmas. Kauno kolegijos leidybos centras.
7. Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas
8. Jonikienė, M., Mikulskienė, A. (2007). Viešbučių verslo pagrindai. Vilnius.
9. Page S., Conell, B. (2006). Tourism: A Modern Synthesis.
10. Miknius, R. (2007). Viešbučio valdymas. Vilnius
11. Vaitekūnas, S., Povilankas, R. (2011). Turizmo ir kelionių geografija. Vilnius.
12. Gurskienė, V., Ivavičiūtė, G. (2008). Rekreacinė kraštovaizdžio tvarka. Lietuvos žemės ūkio universitetas.
13. Prieiga per internetą http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=378765 Nacionalinė turizmo plėtros programa, žiūrėta 2015-05-18
14. Prieiga per internetą http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2008~D_20090120_140838-05719/DS.005.0.01.ETD Sėkmingos kaimo turizmo vadybos principai, žiūrėta 2015-05-18
15. Prieiga per internetą <http://www.infolex.lt/ta/64687> Lietuvos Turizmo įstatymas, žiūrėta 2015-04-16
16. Prieiga per internetą <https://sites.google.com/site/linosturai/apgyvendinimo-istaigos-lietuvoje> apgyvendinimo įstaigos Lietuvoje, žiūrėta 2015-05-02
17. Prieiga per internetą <http://old.utena.lt/index.php?ItemId=18972> Utenos rajono plėtros strateginis planas, žiūrėta 2015-04-03
18. Prieiga per internetą <http://www.lietuvosregionai.lt/wp-content/uploads/2013/05/URTPGS-20130916.pdf> Utenos galimybių studija, žiūrėta 2015-02-18
19. Higienos norma HN 118:2011 apgyvendinimo paslaugų sveikatos saugos reikalavimams. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=392158&p_query=&p_tr2=, žiūrėta 2015-05-14.

20. Prieiga per internetą <http://lt.lt.allconstructions.com/portal/index/article/4216/lietuvos-kaimo-turizmo-sodybu-vertinimo-kriterijai> Lietuvos kaimo sodybų vertinimo kriterijai, žiūrėta 2015-05-15.

PRIEDAI

Utenos rajono kaimo turizmo sodybų sąrašas

Sodybų pavadinimai		Adresai, el. paštas
1. „Alaušynė“	4	Salų k., Sudeikių pšt., info@abuva.lt
2. „Alaušo slėnis“	5	Bikuškio k., Sudeikių sen., centras@alausoslenis.lt
3. „Aliai“	4	Alių k., Utenos sen., info@aliai.lt
4. Alvydo Valiuko kaimo turizmo sodyba	3	Mirkėnų k., Leliūnų sen., alvydas222@gmail.com
5. Antano Lagunavičiaus kaimo turizmo sodyba	3	Rūgštėlišio k., Tauragnų sen., rimalagunaviciene@gmail.com
6. Aušrutės Pečiūrienės kaimo turizmo sodyba		Bikuškio k., Sudeikių sen.
7. „A VILLAREDVITA“		Kimėnų k., Utenos sen., villa.redvita@gmail.com
8. „Avinėlių slėnis“		Aukštaičių g., 8, Sudeikiai, birutekubiliene@yahoo.com
9. „Birutės vienkiemis“	3	Paąžuolių k., Saldutiškio sen., birutesvienkiemis@gmail.com
10. „Gintarinė rasa“	3	Inkartų k., tauragnų sen., rasau@zebra.lt
11. „Ilgio vingis“		Margavonės k., Leliūnų sen., info@ilgiovingis.lt
12. Jevgenijos Masiulienės kaimo turizmo sodyba		J. Basanavičiaus g., 61, Užpaliai, zozefine@gmail.com
13. Juliaus Grižo kaimo turizmo sodyba	3	Bikuškio k., Sudeikių sen.
14. Juozo Kačinsko kaimo turizmo sodyba		Droničėnų k., Utenos sen., saslas2003@yahoo.com
15. Juozo Karoso tėviškės sodyba		Leliūnai., linapetroniene@gmail.com
16. „Klykių kalnas“		Knygnešių g., 14, Inkartų k., aiste.maciuleviciute@gmail.com
17. „Komfortita“		Buitūnų k., Kuktiškių sen., karolisstundzia@yahoo.com
18. „Padbuožynė“		Padbuožės k., Sudeikių sen., info@padbuozyne.lt
19. „Pečiurkiemis“		Medenių k., Utenos sen., info@peciurkiemis.lt
20. „Peizažas“		Kirdeikių k., Saldutiškio sen., kaimoturizmas1@gmail.com
21. „Pirkias‘ sas“	3	Sudeikiai., pirkiasas@gmail.com
22. Povilo Gimbučio kaimo turizmo sodyba		Tauragnai.

23. „Samanė“		Sudeikiai., jurgita.viliuniene@ldb.lt
24. „Saulėleidis“	3	Paežerės g. 32., Ruklių k., Daugailių sen., sauleleidis.sodyba@gmail.com
25. „Sodyba prie Klykio“	3	Inkartų k., Tauragnų sen., jurate.ragauskaite@yahoo.com
26. „Sodyba tarp klevų“	3	Kauliniškio k., Vyžuonos sen., info@guomeda.lt
27. „Skruzdė“		Tauragnų g., 13., Vijeikių k., Tauragnų sen., info@skruzde.lt
28. „Svečiuose pas Onutę“	3	Alaušų k., Sudeikių sen., sveciuosepasonute@gmail.com
29. „Šaudorada“		Šaltupio k., Sudeikių sen., saudorada@gmail.com
30. „Širvynė“	3	Šeimyniškių k., Užpalių sen., info@sirvyne.lt
31. „Vidų sodyba“	4	Katlėrių k., Utenos sen., vidusodyba@gmail.com
32. „Vieša“		Kauliniškio k., Vyžuonų sen.
33. Vigando Leleivos kaimo turizmo sodyba		Buitūnų k., Kuktiškių sen., vigandas.leleiva@gmail.com
34. Vilijos Čepulienės kaimo turizmo sodyba	3	Pliauškečių k., Saldutiškio sen., vilija@atostogoskaime.lt
35. Žiezdrių sodyba		Šaltupio k., Sudeikių sen.

Reikalavimai vieno gandro sodybai

1. Sodybos šeimininko kvalifikacija kaimo turizmo versle.

Poilsio kaime (kaimo turizmo) organizatoriaus kvalifikacija.

2. Sodybos specializacija.

Pasirinkta kaimo turizmo verslo specializacija.

3. Pramogos

Minimalios: valtys, suaugusiems ir vaikams žeidimų aikštelė, pirtis.

4. Paslaugos.

Minimalios (laužavietė, kambarių tvarkymas, pavėsinė, bendra patalpa su televizoriumi).

- Baldai: lova, stalas, rūbų pakabos.
- Patalynė: vienas rankšluostis, patalynė keičiama kartą per savaitę.

5. Apgyvendinimas.

- Nameliai: be patogumų, sanitarinis mazgas, virtuvė atskirame pastate bendra visiems poilsiautojams. Aštuoniems poilsiautojams 1 dušas, sanitarinis mazgas, kriauklė, viryklė šaldytuvas.
- Bendras pastatas - visiems poilsiautojams - gyvena atskiruose (dviviečiuose - penkiviečiuose kambariuose). Sanitariniai mazgai, dušai, kriauklės, viryklės atskirame pastate bendra visiems poilsiautojams.

6. Saugumo reikalavimai.

- Gelbėjimo ratai, gelbėjimo liemenės kiekvienam poilsiautojui valtyje.
- Vaistinė su privalomais medikamentais, tvarsliaiva.
- Dūmų detektoriai.

Reikalavimai dviejų gandrų sodybai

1. Sodybos šeimininko kvalifikacija kaimo turizmo versle.

Poilsio kaime (kaimo turizmo) organizatoriaus kvalifikacija.

2. Sodybos specializacija.

Pasirinkta kaimo turizmo verslo specializacija.

3. Pramogos

Valtys, dviračiai suaugusiems ir vaikams, vandens dviračiai, sporto aikštelės suaugusiems ir mažamečiams vaikams.

4. Paslaugos.

- Kambariai tvarkomi kartą per dieną, televizorius bendroje patalpoje, nauja spauda, keli lauko židiniai, pavėsinė.
- Baldai: lovos (ne sofas - lovos), rūbų spinta, stalėlis prie lovų spintelės, apšvietimas prie lovų, minkštos kėdės, langų užtamsinimas.
- Patalynė vienam asmeniui, po du rankšluosčius suaugusiems ir vaikams, patalynė keičiama kartą per savaitę.

5. Apgyvendinimas.

- Nameliai: su daliniais patogumais, įvestas šaltas vanduo, kriauklė.
- Bendro gyvenimo patalpos: kambariai (triviečiai - keturviečiai), bendra patalpa (poilsio zona) visiems svečiams, joje svečiai gali maitintis, virtuvė bendro naudojimo. Virtuvėje karštas vanduo, kelios kriauklės, indai šaldytuvai. Penkiems žmonėms viena viryklė. Penkiems žmonėms vienas sanitarinis mazgas, vienas dušas.

Sodyboje turi būti sudarytos sąlygos užsisakyti pusryčius, pietus, vakarienę.

6. Saugumo reikalavimai.

- Gelbėjimo ratai, gelbėjimo liemenės kiekvienam poilsiautojui valtyje.
- Vaistinė su privalomais medikamentais, tvarsliaiva.
- Dūmų detektoriai.

Reikalavimai trijų gandrų sodybai

1. Sodybos šeimininko kvalifikacija kaimo turizmo versle.

Poilsio kaime (kaimo turizmo) organizatoriaus kvalifikacija.

2. Sodybos specializacija.

Pasirinkta kaimo turizmo verslo specializacija.

3. Pramogos.

Valtys, baidarės, dviračiai suaugusiems ir vaikams, vandens dviračiai, sporto aikštelės suaugusiems ir mažamečiams vaikams, vasaros ir žiemos sporto inventorius, biliardas, tenisas.

4. Paslaugos.

- Kambarių tvarkymas kasdien, maitinimas, patogi virtuvė pasigaminti maistą, galimybė gauti kaimiškus produktus, atsivežti naminius gyvūnus.
- Sutvarkyta vieta poilsiui prie vandens telkinio, individualūs mediniai gultai. Kelios pavėsinės, dengta laužavietė.

5. Apgyvendinimas.

- Nameliuose: karštas vanduo, dušas, sanitarinis mazgas, galimybė užtamsinti langus, mini virtuvė kurioje yra indai, viryklė, šaldytuvas.
- Bendros gyvenamosios patalpos - poilsiautojams skirta namo dalis (pirmas ar antras aukštas), atskiras įėjimas svečiams, atskira patalpa poilsiui su židiniu, biblioteka, naujais laikraščiais, televizoriumi ir galimybe stalo žaidimams. Kambariai miegamieji - dviviečiai - triviečiai, lovos, (ne sofas), vieta rūbams, batams, prie lovos spintelės, apšvietimas, veidrodis. Prie lovos kilimas (ne sintetinis), minkštos kėdės, langų užtamsinimas (užuolaidos žaliuzės), nereikia lovatiesių. Patalynė keičiama kas trys dienos. Rankšluosčiai trijų dydžių, individualus rankšluostis ant grindų prie dušo kabinos.

6. Pirtis.

Galvos apdangalai, rankšluosčiai, dušo kabina, sanitariniai mazgai, mediniai padėklai.

7. Saugumo reikalavimai.

- Gelbėjimo ratai, gelbėjimo liemenės kiekvienam poilsiautojui valtyje.
- Vaistinėlė su privalomais medikamentais, tvarsliaiva.
- Dūmų detektoriai.

8. Kaimo turizmo verslininko biuras.

- Svečių knyga.
- Teisiniai dokumentai: sutartys (saugomos), įstatymais.
- Buhalterinės apskaitos dokumentai.
- Lankstinukai, katalogai, telefonų knyga (visos Lietuvos, kitų valstybių).
- Kompiuteris, telefonas, faksas.

Reikalavimai keturių gandrų sodybai

1. Sodybos šeimininko kvalifikacija kaimo turizmo versle.

Poilsio kaime (kaimo turizmo) organizatoriaus kvalifikacija.

2. Sodybos specializacija.

Pasirinkta kaimo turizmo verslo specializacija.

3. Pramogos:

Valtys, dviračiai suaugusiems ir vaikams, vandens dviračiai, sporto aikštelės suaugusiems ir mažamečiams vaikams, žiemos ir vasaros sporto inventorius, dviračiai vaikams ir suaugusiems, baidarės, teniso kortai, sveikatingumo takai, žirgai, uždaras atviras maniežai, baseinas, vaikų žaidimo aikštelės - atrakcionai, mini zoologijos odai, aikštelės riedučiams, riedlentės.

4. Paslaugos:

- Svečių individualus maitinimas (pagal poreikį), kambarių tvarkymas kasdien, sanitarinių mazgų tvarkymas du kartus per dieną.
- Šiukšlių išnešimas du kartus per dieną.
- Telefonas, televizorius, video, kompiuteris su internetiniu ryšiu, nauja spauda, knygos apie turizmą ir lankytinas Lietuvos vietas.
- Galimybė atsinešti naminius gyvūnus (skirta patalpa jiems).

Paslaugos prie vandens telkinio:

- parengta vieta poilsiui prie vandens,
- mediniai individualūs gultai su minkštu čiužinių (galimybė skalbti įvalkalą),
- skėčiai nuo saulės,
- geriamo vandens aparatas.

Saugoma vieta automobiliams, vieta dviračiams (remonto galimybė).

5. Apgyvendinimas.

- Nameliai: visi patogumai: karštas vanduo, dušas prie miegamųjų kambarių, sanitarinis mazgas, langai tamsinami žaliuzėmis, mini virtuvė - visi reikalingi indai, šaldytuvai, virtuviniai baldai.
- Bendras gyvenamas pastatas: poilsiautojams skirtas visas pastatas (šeimininkai jame negyvena). Svečiams nuomojamas vienas kambarys ar kambarių grupė (buto tipo) su visais patogumais, dušo kabinos patalpos grindys šildomos (jei plytelės), jei medinės grindys - nešildomos. Geriausia su atskiru įėjimu ne viešbučio tipo.
- Miegamasis - gyvenamasis kambarys ar grupė kambarių: vienvietės lovos, apšvietimą prie lovų spinta rūbams, minkšti baldai poilsiui, rašomasis stalas, galimybė pajungti kompiuterį, internetinis ryšys, langų užtamsinimas žaliuzėmis, kilimas, vėdinimo sistema arba kondicionierius, židinytis, televizorius, video aparatūra.
- Patalynė: keičiama svečiui paprašius, keturi skirtingų dydžių rankšluosčiai, individualus kilimėlis prie dušo kabinos, muilas (skystas arba kiekvienam atskirai), priemonės dušui. Turi būti patalynės sandėliavimo patalpa, skalbykla - lyginimas.

6. Pirtis.

- Atskiras pastatas ar pastatų grupė,
- dušai, sanitariniai mazgai,
- pirtims skirti grindiniai takai,
- galvos apdangalai,
- chalatai,
- skalbiamos šlepetės,
- padėklai sėdėjimui,
- patalpa su baldais poilsiui,
- įvairios arbatos (žolelių),
- patalpa su baldais poilsiui,
- rūbinė,

- kubilas.

7. Saugumo reikalavimai.

- Gelbėjimo ratai, gelbėjimo liemenės kiekvienam poilsiautojui valtyje, šalmai, antkeliai, antalkūniai vaikams dviratininkams, riedutininkams ir riedlentininkams.
- Vaistinė su privalomais medikamentais, tvarsliaiva.
- Dūmų detektoriai.

8. Kaimo turizmo verslininko biuras.

- Svečių knyga.
- Teisiniai dokumentai: sutartys (saugomos), įstatymai.
- Buhalterinės apskaitos dokumentai.
- Lankstinukai, katalogai, telefonų knyga (visos Lietuvos, kitų valstybių).
- Kompiuteris, telefonas, faksas.

ANKETA

Esu Utenos kolegijos, Verslo ir technologijų fakulteto, Turizmo ir viešbučių administravimo specialybės studentė Alina Grigorjeva. Atlieku tyrimą, norėdama išsiaiškinti turizmo išteklių įtaką apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone. Dalyvavimas užpildant anketą yra savanoriškas ir anonimiškas. Gauti atsakymai bus panaudoti apibendrinti analizei.

Prašau pažymėti Jums tinkamą (-us) atsakymą (-us).

1. Ar dažnai keliaujate ?

- 1-2 kartus per metus
- 3-4 kartus per metus
- Daugiau
- Nekeliauju

2. Ar keliaudami naudojate apgyvendinimo paslaugomis ?

- Taip
- Ne

3. Kurią apgyvendinimo formą dažniausiai renkatės keliaudami?

- Viešbutį
- Motelį
- Kempingą
- Kaimo turizmo sodybą
- Nakvynės namus
- Svečių namus
- Kita

4. Pagal ką renkatės apgyvendinimo įmonę ?

- Pagal vietą
- Pagal kainą
- Pagal teikiamas paslaugas

- Pagal rekomendacijas
  - Pagal tai, ar netoliese yra daug gamtinių išteklių
  - Pagal tai, ar netoliese yra daug kultūrinių išteklių
- 5. *Ar apgyvendinimo paslaugų plėtrai turi įtakos turizmo ištekliai ?***
- Turi
  - Neturi
- 6. *Kurie ištekliai renkantis apgyvendinimo įmonę Jums yra svarbesni ?***
- Gamtiniai (miškai, vandens telkiniai, gamtos paveldo objektai)
  - Kultūriniai (kilnojamosios ir nekilnojamosios kultūros vertybės, kultūros renginiai)
- 7. *Ar esate lankęsi Utenos rajone ?***
- Taip
  - Ne
- 8. *Jei atsakėte taip, tai kokių tikslų lankėtės Utenos rajone ?***
- Poilsiniu
  - Sportiniu
  - Darbo
  - Pažintiniu
  - Sveikatinimo
- 9. *Ar buvote apsistojęs apgyvendinimo įmonėje esančioje Utenos rajone ?***
- Taip
  - Ne
- 10. *Jei taip, tai pagal ką rinkotės apgyvendinimo įmonę Utenos rajone ?***
- Pagal kainą
  - Pagal paslaugų kokybę
  - Pagal vietą, kurioje ji yra
  - Pagal netoliese esančius gamtinius išteklius
  - Pagal netoliese esančius kultūrinius išteklius
  - Pagal rekomendacijas
  - Nesilankiau

11. Kuriuose gamtiniuose objektuose Utenos rajone esate lankęsi ? Įvertinkite juos balais nuo 1 iki 5 (1-labai blogai, 2- blogai, 3-patenkinamai, 4-gerai, 5-labai gerai).

Objekto pavadinimas	1	2	3	4	5	Nesilankiau
Šv.Krokulės šulinys						
Šeiminiškių piliakalnis						
Vyžuonos parkas						
Pakalnių piliakalnis						
Ažuolijos pažintinis pėsčiųjų takas						

12. Kuriuose kultūriniuose objektuose Utenos rajone esate lankęsi ? Įvertinkite juos balais nuo 1 iki 5 (1-labai blogai, 2- blogai, 3-patenkinamai, 4-gerai, 5-labai gerai).

Objekto pavadinimas	1	2	3	4	5	Nesilankiau
Senasis Utenos paštas						
Utenos siaurojo geležinkelio stotis						
Bikuškio dvaro sodyba						
Užpalių dvaras						
Utenos kraštotyros muziejus						
Vilko muziejus						
Skulptūrų muziejus						
Utenos aludarystės muziejus						
Užpalių bažnyčia						
Miškinių literatūrinė etnografinė sodyba						
Valiušio keramikos muziejus su edukacine klase						

13. Ar gamtiniai ir kultūriniai išteklių Utenos rajone turi įtakos apgyvendinimui ?

- Turi, nes labai svarbu, kad apgyvendinimo įmonė būtų šalia išteklių
- Iš dalies svarbu, kad apgyvendinimo įmonė būtų šalia išteklių
- Nesvarbu ar apgyvendinimo įmonė yra šalia išteklių

14. Ar Utenos rajone pakanka apgyvendinimo įmonių ?

- Pakanka
- Nepakanka
- Iš dalies
- Nežinau

15. Kokių apgyvendinimo formų trūksta Utenos rajone ?

- Viešbučių
- Motelių
- Svečių namų
- Poilsio namų
- Jaunimo nakvynės namų
- Kaimo turizmo sodybų
- Kempingų

16. Kokia Jūsų socialinė padėtis?

- Moksleivis (-ė)
- Studentas (-ė)
- Darbininkas (-ė)
- Bedarbis (-ė)

17. Jūsų gyvenamoji vieta:

- Didmiestis
- Miestas
- Miestelis
- Užmiestis
- Kaimas

18. Koks Jūsų amžius ?

- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56-65
- 66 ir daugiau

19. Jūsų išsilavinimas:

- Vidurinis
- Profesinis
- Aukštesnysis
- Aukštasis

20. Kokią pinigų sumą galite skirti kaimo turizmo teikiamoms paslaugoms ?

- Iki 20 €
- Iki 50 €
- Iki 100 €
- Daugiau

DĖKOJU UŽ ATSAKYMUS

ANKETA

Esu Utenos kolegijos, Verslo ir technologijų fakulteto, Turizmo ir viešbučių administravimo specialybės studentė. Atlieku tyrimą, norėdama išsiaiškinti turizmo išteklių įtaką apgyvendinimo paslaugų plėtrai Utenos rajone. Dalyvavimas užpildant anketą yra savanoriškas ir anonimiškas. Gauti atsakymai bus panaudoti apibendrinti analizei.

Prašau pažymėti Jums tinkamą (-us) atsakymą (-us).

1. Kiek metų užsiimate kaimo turizmo verslu?

- 1-5 metus
- 5-10 metų
- 10 ir daugiau

2. Kiek turite darbuotojų ?

- 1-5 darbuotojų
- 5-10 darbuotojų
- 10 ir daugiau
- Kita

3. Jūsų kaimo turizmo sodyba yra:

- Utenos rajone
- Utenos miesto ribose
- Už Utenos miesto ribų

4. Ar Jūsų sodyba veikia ištisus metus?

- Taip
- Ne, tik sezono metu

5. Kur reklamuojate savo kaimo turizmo sodybą?

- Internete
- Spaudoje
- Lankstinukų, skrajučių pagalba
- Per pažįstamus
- Turizmo mugėse
- Nereklamuoju

- Kita
- 6. *Kokiu metų laiku sulaukiate didžiausio klientų srauto?***
- Žiemą
  - Pavasarį
  - Vasarą
  - Rudenį
- 7. *Kokiu tikslu klientai apsilanko dažniausiai?***
- Poilsio
  - Darbo
  - Švenčių
  - Konferencijų/seminarų
- 8. *Kuo Jūsų sodyba patraukli turistams ?***
- Ji yra netoli vandens telkinio;
  - Ji yra netoli miško;
  - Išskirtinėmis pramogomis/paslaugomis;
  - Kaimo turizmo sodyba yra netoli miesto;
  - Sodyba yra netoli lankytinų vietų;
  - Kita_____
- 9. *Ar Jūsų sodybos įkūrimui turėjo įtakos gamtiniai ir kultūriniai ištekliai?***
- Svarbu, kad šalia sodybos būtų gamtinių ir kultūrinių išteklių;
  - Gamtiniai ir kultūriniai ištekliai neturėjo didelės įtakos sodybos įkūrimui;
  - Sodybos įkūrimui gamtiniai bei kultūriniai ištekliai nėra svarbūs
- 10. *Ar renginių metu Utenos rajone jaučiamas turistų pagausėjimas?***
- Jaučiamas kiekvieno renginio metu;
  - Jaučiamas tik tarptautinių renginių metu;
  - Renginiai turistų pagausėjimui įtakos neturi
- 11. *Ar gamtiniai ir kultūriniai ištekliai esantys šalia apgyvendinimo įmonės turi įtakos turistams ?***
- Turi, nes turistai renkasi tą apgyvendinimo įmonę, kuri yra netoli išteklių;
  - Ištekliai neturi didelės įtakos turistų pasirinkimui;
  - Turistams visiškai nesvarbu ar šalia apgyvendinimo įmonės yra gamtinių bei kultūrinių išteklių

12. Įvardinkite pramogas susijusias su turizmo ištekliais, kurias teikiate turistams?

Pramoga	Teikiame	Neteikiame	Ruošiamės teikti
Žvejyba			
Medžioklė			
Nardymas			
Ekskursijos po Utenos rajoną			
Pasivažinėjimas dviračiu			
Slidinėjimas			
Laipiojimas medžiais			
Pasivažinėjimas keturračiu motociklu			
Edukacinės programos			
Žygiai po lankomas vietas			
Plaukimas valtimi			
Plaukimas baidare, kanoja			
Tradicinio maisto, gėrimų degustacija			

13. Kokios pramogos yra pačios populiariausios ?

DĖKOJU UŽ ATSAKYMUS

Utenos rajono anketinės apklausos duomenų suvestinė

Keliavimo dažnumas	1-2 kartus per metus 57,4% 3-4 kartus per metus 11,1% Daugiau 20,4% Nekeliauju 11,1%
Naudojimasis apgyvendinimo paslaugomis keliaujant	Taip 68,5% Ne 29,6% Neatsakė į klausimą 1,9%
Pasirenkama apgyvendinimo forma keliaujant	Viešbutis 31,5% Motelis 3,7% Kempingas 9,3% Kaimo turizmo sodyba 18,5% Nakvynės namai 13% Svečių namai 9,3% Kita 13% Neatsakė į klausimą 1,9%
Kriterijai, pagal kuriuos pasirenkama apgyvendinimo įmonė	Kaina 32,1% Teikiamos paslaugos 14,3% Rekomendacijos 17% Gamtiniai išteklių 11,6% Kultūriniai išteklių 6,3%
Turizmo išteklių įtaka apgyvendinimo paslaugų plėtrai	Turi 83,3% Neturi 13% Neatsakė į klausimą 3,7%
Svarbesni išteklių renkant apgyvendinimo įmonę	Gamtiniai 83,3% Kultūriniai 14,8% Neatsakė į klausimą 1,9%
Ar lankėsi Utenos rajone	Taip 100%
Kokiu tikslu lankėsi Utenos rajone	Poilsiniu 32,9% Sportiniu 8,5% Darbo 24,4%

	Pažintiniu 25,6% Sveikatinimo 8,5%
Ar buvo apsistojęs apgyvendinimo įmonėje esančioje Utenos rajone	Taip 50% Ne 48,1% Neatsakė į klausimą 1,9%
Pagal ką rinkosi apgyvendinimo įmonę Utenos rajone	Kainą 24,2% Paslaugų kokybę 13,6% Vietą, kurioje ji yra 21,2% Gamtinius išteklius 6,1% Kultūrinius išteklius 4,5% Rekomendacijas 10,6% Nesilankė 19,7%
Gamtinių išteklių įtaka apgyvendinimui Utenos rajone	Turi 44,4% Iš dalies 42,6% Neturi 11,1% Neatsakė į klausimą 1,9%
Kultūrinių išteklių įtaka apgyvendinimui Utenos rajone	Turi 29,6% Iš dalies 53,7% Neturi 13% Neatsakė į klausimą 3,7%
Apgyvendinimo įmonių pakankamumas Utenos rajone	Pakanka 20,4% Nepakanka 24,1% Iš dalies 31,5% Nežino 24,1%
Apgyvendinimo formų trūkumas Utenos rajone	Viešbučių 24,1% Motelių 12% Svečių namų 9,6% Poilsio namų 10,8% Jaunimo nakvynės namų 16,9% Kaimo turizmo sodybų 14,5% Kempingų 12%
Socialinė padėtis	Moksleivis (-ė) 1,9% Studentas (-ė) 48,1% Darbininkas (-ė) 38,9%

	3 Bedarbis (-ė) 11,1%
Gyvenamoji vieta	Didmiestis 16,7% Miestas 44,4% Miestelis 22,2% Užmiestis 3,7% Kaimas 13%
Respondentų amžius	18-25 74,1% 26-35 16,7% 36-45 3,7% 46-55 3,7% 56-65 1,9% 60 ir daugiau 0%
Išsilavinimas	Vidurinis 37% Profesinis 22,2% Aukštesnysis 25,9% Aukštasis 14,8%
Pinigų suma, kurią gali skirti kaimo turizmo teikiamoms paslaugoms	Iki 20 eurų 20,4% Iki 50 eurų 48,1% Iki 100 eurų 18,5% Daugiau 9,3% Neatsakė į klausimą 3,7%

Utenos rajono anketinės apklausos kaimo turizmo sodybų šeimininkams duomenų suvestinė

Respondentai užsiima kaimo turizmo verslu	1-5 metus 33,3% 5-10 metų 50% 10 ir daugiau 16,7%
Kiek turi darbuotojų	1-5 darbuotojus 50% 5-10 darbuotojus 16,7% Kita 33,3%
Kaimo turizmo sodybos vieta	Utenos rajonas 100%
Sodyba veikia	Ištisus metus 83,3% Tik sezono metu 16,7%
Kaimo turizmo sodybas reklamuoja	Internete 33,3% Spaudoje 22,2% Lankstinukų, skrajučių pagalba 11,1% Per pažįstamus 22,2% Turizmo mugėse 5,6% Kita 5,6%
Didžiausias klientų srautas	Vasarą 100%
Tikslas, kuriuo klientai apsilanko dažniausiai	Poilsio 66,7% Švenčių 33,3%
Kuo sodyba patraukli turistams	Netoli vandens telkinio 40% Netoli miško 20% Išskirtinėmis pramogomis, paslaugomis 20% Netoli lankytinų vietų 10% Kitas variantas 10%
Gamtinių ir kultūrinių išteklių įtaka sodybos įkūrimui	Svarbūs 50% Neturi didelės įtakos 16,7% Nėra svarbūs 16,7% Neatsakė į klausimą 16,7%
Turistų pagausėjimas Utenos rajone renginių metu	Jaučiamas kiekvieno renginio metu 16,7% Jaučiamas tik tarptautinių renginių metu 33,3%

	Renginiai turistų pagausėjimui įtakos neturi 50%
Gamtinių ir kultūrinių išteklių esančių šalia apgyvendinimo įmonės įtaka turistams	Turistai renkasi įmonę kuri netoli išteklių 50% Ištekliai neturi didelės įtakos turistų pasirinkimui 50%
Populiariausios pramogos	Ekskursijos, žvejyba, plaukiojimas, edukacinės programos.